

“Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” ESF projekta identifikācijas Nr.7.3.1.0/16/I/001

Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekts „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr.7.3.1.0/16/I/001)

DARBA APSTĀKĻI UN RISKI LATVIJĀ 2017-2018

Pasūtītājs:

Valsts darba inspekcija

Izpildītājs:

Personu apvienība

SIA “Civitta Latvija”, SIA “GRIF” un UAB “Civitta”

TEMATISKIE PIELIKUMI

PĀRTIKAS PRODUKTU UN DZĒRIENU RAŽOŠANAS NOZARE

Saīsinājumu saraksts

AER	Aroda ekspozīcijas robežvērtība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DAL	LR Darba aizsardzības likums (redakcijā ar grozījumiem, kas stājās spēkā 28.04.2010.)
DAS	Darba aizsardzības speciālists
MK	Latvijas Republikas Ministru kabinets
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
NG	Nelaiemes gadījums
OVP	Obligātās veselības pārbaudes
RSU DDVVI	Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra Darba drošības un vides veselības institūts
VDI	Valsts darba inspekcija

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozare

Kas ir pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozare?

No 2008.gada 1. janvāra ar terminu „pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozare” saprot uzņēmumus, kas atbilstoši NACE klasifikatoram saskaņā ar NACE 2. redakciju [13]:

C APSTRĀDES RŪPNIECĪBA

10. Pārtikas produktu ražošana

10.1. Gaļas un gaļas produktu ražošana, pārstrāde un konservēšana

- 10.11. Gaļas pārstrāde un konservēšana
- 10.12. Mājputnu gaļas pārstrāde un konservēšana
- 10.13. Gaļas un mājputnu gaļas produktu ražošana

10.2. Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana

- 10.20. Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana

10.3. Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana

- 10.31. Kartupeļu pārstrāde
- 10.32. Augļu un dārzeņu sulas ražošana
- 10.39. Cita veida augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana

10.4. Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana

- 10.41. Eļļu un tauku ražošana
- 10.42. Margarīna un līdzīgu pārtikas tauku ražošana

10.5 Piena produktu ražošana

- 10.51. Piena pārstrāde un siera ražošana
- 10.52. Saldējuma ražošana

10.6. Graudu malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana

- 10.61. Graudu malšanas produktu ražošana
- 10.62. Cietes un cietes produktu ražošana

10.7. Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana

- 10.71. Maizes ražošana; svaigi ceptu mīklas izstrādājumu un kūku ražošana
- 10.72. Sausiņu un cepumu ražošana; ilgi uzglabājamo konditorejas izstrādājumu un kūku ražošana
- 10.73. Makaronu, nūdeļu, kuskusa un līdzīgu miltu izstrādājumu ražošana

10.8. Citu pārtikas produktu ražošana

- 10.81. Cukura ražošana
- 10.82. Kakao, šokolādes, konfekšu un citu cukuroto konditorejas izstrādājumu ražošana
- 10.83. Tējas un kafijas pārstrāde
- 10.84. Garšvielu un piedevu ražošana
- 10.85. Gatavu ēdienu ražošana
- 10.86. Homogenizēto un diētisko pārtikas produktu ražošana

- 10.89. Pārējo citur neklasificētu pārtikas produktu ražošana
- 10.9. Dzīvnieku barības ražošana
 - 10.91. Lauksaimniecības dzīvnieku barības ražošana
 - 10.92. Mājdzīvnieku barības ražošana
- 11. Dzērienu ražošana
 - 11.0. Dzērienu ražošana
 - 11.01. Spirtu destilēšana, rektificēšana un maisīšana
 - 11.02. Vīnu ražošana no vīnogām
 - 11.03. Sidra un citu augļu vīnu ražošana
 - 11.04. Citu nedestilētu dzērienu ražošana no raudzētām izejvielām
 - 11.05. Alus ražošana
 - 11.06. Iesala ražošana
 - 11.07. Bezalkohola dzērienu ražošana; minerālūdeņu un pudelēs iepildītu citu ūdeņu ražošana

Būtiskākie pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē sastopamie riska faktori

Nozīmīgākie darba vides riska faktori, kas ietekmē vai var ietekmēt pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē nodarbināto veselības stāvokli, ir:

- **mehāniskie un traumatisma riska faktori:** darbs ar rokas instrumentiem (piemēram, dažādiem nažiem) un citiem asiem priekšmetiem, stikla lausku savākšana, darbs ar karstiem priekšmetiem un šķidrums (piemēram, krāsnīm, tvaiku, karstu ūdeni u. c.), darbs ar dažādām iekārtām (piemēram, mīklas mīcītājiem, konveijeru lentēm, pudeļu pildīšanas automātiem), darbs ar autoiekrāvēju, slapja, netīra grīda, kas rada paslīdēšanas un pakļūšanas risku, cauruļvadi un iekārtu daļas, kas rada kritienu risku u. c.;
- **fizikālie faktori:** nepiemērots mikroklimats (pazemināta temperatūra saldētavās un dzesētavās, paaugstināta temperatūra maizes ceptuvēs pie krāsnīm), vibrācija (piemēram, rokas mikseru izmantošanas laikā u. tml.), troksnis (piemēram, strādājot pie pudeļu pildīšanas līnijas u. c.), nepiemērots apgaismojums, ultravioletais starojums u. c.;
- **ķīmiskās vielas un maisījumi,** kas tiek lietoti pārtikas produktu un dzērienu ražošanā (piemēram, izejvielas un pārtikas piedevas, mazgāšanas un dezinfekcijas līdzekļi u. c.);
- **putekļi** (miltu, cukura, graudu, šokolādes, piena pulvera u. c. dabiskas izcelsmes putekļi);
- **ergonomiskie faktori:**
 - smagumu pārvietošana – izejvielu konteineru, maisu, kastu u. c., gatavās produkcijas pārvietošana;
 - darbs piespiedu pozā – stāvus (piemēram, konditoram), sēdus (piemēram, iekārtu operatoriem, ja darba vieta ir aprīkota ar krēslu);
 - vienvēidīgas kustības, kas jāveic ātrā tempā – piemēram, zivju konservu pildīšana, konditorejas izstrādājumu garnēšana u. c.;
- **bioloģiskie riska faktori** (dažādas bioloģiski aktīvas vielas pārtikas piedevās, pārtikas ražošanā izmantotie mikroorganismi – rauga sēnītes, pienskābās baktērijas u. c.);
- **psihosociālie faktori** (garas darba stundas, virsstundas, sezonas darbi, pārāk liela darba slodze, darbs naktīs, maiņās u. c.) [4, 5].

Normatīvo aktu prasības

Tā kā specifiski uz pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozari orientēti normatīvie akti, kas nosaka darba aizsardzības prasības, nav, nozarē prasības tiek piemērotas, pamatojoties uz vispārējo darba aizsardzības normatīvo aktu regulējumu.

Normatīvo aktu prasību novērtējums

Pētījumā izmantoti 2018.gada darba devēju, nodarbināto un darba aizsardzības speciālistu aptauju dati. Aprakstot un dinamikā salīdzinot iepriekšējos periodus, izmantoti dati, kas bija publicēti iepriekš veikto pētījumu tematiskajos pielikumos.

Darba devēju aptauja

Darba devēju 2018.gada aptaujas laikā tika aptaujāti 55 respondenti (2013.gadā – 55, 2010.gadā – 51, 2006.gadā – 53) no uzņēmumiem, kas darbojas pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē. Kopumā 2018.gadā tika aptaujāti 1081 respondenti no visām tautsaimniecības nozarēm (2013. un 2010.gadā – 1044, 2006.gadā – 1058).

Visu nozaru darba devējiem aptaujas laikā tika lūgts novērtēt 10 punktu skalā, kur 1 nozīmē “nepavisam neatbilst”, bet 10 – “atbilst pilnībā”, cik lielā mērā darba vide viņu uzņēmumā atbilst Darba aizsardzības likuma (turpmāk – DAL) [10] prasībām. Vidējais rezultāts Latvijas uzņēmumos 2018.gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ir nedaudz uzlabojies:

- 2018.gadā – 8,7 punkti;
- 2013.gadā – 8,4 punkti;
- 2010.gadā – 7,9 punkti;
- 2006.gadā – 8,1 punkti.

Savukārt pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē visos gados darba devēji situāciju novērtēja līdzīgi un nedaudz sliktāk nekā vidēji Latvijā:

- 2018.gadā – 8,4 punkti;
- 2013.gadā – 8,4 punkti;
- 2010.gadā – 7,4 punkti;
- 2006.gadā – 7,9 punkti.

Papildus jāatzīmē, ka 2018.gada novērtējums ir tāds pats kā 2013.gadā, bet augstāks nekā 2006. un 2010.gada novērtējums.

Dinamikā pa gadiem darba devēju īpatsvars, kuri darba vides atbilstību DAL prasībām savā uzņēmumā vērtē ar augstāko vērtējumu – 9 un 10 punkti, ir svārstīgs:

- 2018.gadā – 42,6%;
- 2013.gadā – 50,6%;
- 2010.gadā – 28,3%;
- 2006.gadā – 41,5%.

Arī vērtējums par darba vides atbilstību ar 7-8 punktiem un 5-6 punktiem dinamikā pa gadiem ir svārstīgs:

- 7-8 punkti: 2018.gadā – 52,9%, 2013.gadā – 40,0%, 2010.gadā – 39,0%, 2006.gadā – 41,7%;
- 5-6 punkti: 2018.gadā – 4,5%, 2013.gadā – 4,9%, 2010.gadā – 27,4%, 2006.gadā – 14,1%.

Analizējot vērtējuma datus kopumā, vērojams, ka ir samazinājies vērtējums ar 9-10 punktiem (par 8,0 procentpunktiem), bet pieaudzis vērtējums ar 7-8 punktiem, kas, iespējams, izskaidrojams, ka darba devēji darba vides atbilstību DAL prasībām savos uzņēmumos vērtē kritiskāk un apzinīgāk. 2018.gadā neviens no respondentiem – darba devējiem – nav novērtējis darba vides atbilstību DAL prasībām ar 3-4 punktiem (2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 4,5%, 2010.gadā – 0,0%, 2006.gadā – 2,6%), nav arī novērtējuma ar 1-2 punktiem.

Nodarbināto aptauja

Nodarbināto aptaujas laikā 2018.gadā tika aptaujāti 64 respondenti (2013.gadā – 78, 2010.gadā – 90, 2006.gadā – 100) no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumiem (kopumā 2018.gadā tika aptaujāti 2502 respondenti no visām tautsaimniecības nozarēm, 2013.gadā – 2383, 2010.gadā – 2378, 2006.gadā – 2455).

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika lūgts novērtēt 10 punktu skalā, kur 1 nozīmē “nemaz netiek ievērotas”, bet 10 – “tiek ievērotas pilnībā”, cik lielā mērā uzņēmumā/iestādē, kurā viņi strādā, tiek ievērotas darba aizsardzības prasības. Nodarbinātie pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2018.gadā darba aizsardzības prasību ievērošanu uzņēmumos novērtējuši ar vairāk punktiem nekā iepriekšējos pētījumos, un dinamiskā pa gadiem redzams, ka vērtējums, sākot ar 2010.gada aptauju, ir bijis augstāks par vidējo vērtējumu Latvijā visās nozarēs:

- 2018.gadā – 9,1 punkti pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 8,7 punkti);
- 2013.gadā – 8,6 punkti pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 8,5 punkti);
- 2010.gadā – 8,4 punkti pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 8,2 punkti);
- 2006.gadā – 7,9 punkti pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 8,2 punkti).

Ar 9 un 10 punktiem uzņēmumu, kurā viņi strādā, ir novērtējuši lielākā daļa no respondentiem, kas pārstāv pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumus, un nodarbināto īpatsvars, kuri novērtējuši darba aizsardzības prasību ievērošanu savā uzņēmumā ar augstāko vērtējumu salīdzinājumā ar 2013.gadu ir būtiski pieaudzis (par 15,7 procentpunktiem):

- 2018.gadā – 75,2%;
- 2013.gadā – 59,5%;
- 2010.gadā – 65,1%;
- 2006.gadā – 47,4%.

Nodarbināto īpatsvaram, kas novērtē uzņēmuma, kurā strādā, darba aizsardzības prasību ievērošanu ar zemākas vērtības punktiem (7-8, 5-6, 3-4 un 1-2 vērtējuma punkti), pa gadiem kopumā ir tendence samazināties:

- 7-8 punkti: 2018.gadā – 20,7%, 2013.gadā – 27,6%, 2010.gadā – 20,0%, 2006.gadā – 28,7%;
- 5-6 punkti: 2018.gadā – 2,7%, 2013.gadā – 9,1%, 2010.gadā – 10,8%; 2006.gadā – 14,8%;
- 3-4 punkti: 2018.gadā – 1,4%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 0,0%, 2006.gadā – 5,1%;
- 1-2 punkti: 2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 1,3%, 2010.gadā – 4,0%, 2006.gadā – 2,0%.

Kopumā analizējot darba vides atbilstību darba aizsardzības prasībām pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos, var ievērot, ka dinamiskā vērtējuma īpatsvars ar 9-10 punktiem gan no darba devēju, gan nodarbināto puses ir svārstīgs. To, iespējams, var skaidrot ar dažādo finanšu ieguldījuma īpatsvaru darba aizsardzības pasākumu veikšanai, jo, analizējot iepriekšējo pētījumu rezultātus, vērojams, ka investīcijas darba aizsardzības pasākumu veikšanā bijušas viņņveidīgas – augstāks investīciju īpatsvars pārtikas produktu un

dzērienu ražošanas nozarē vērojams 2006. un 2013.gada rezultātos, bet zemāks – 2010. un 2018.gada pētījumu rezultātos (3. tabula).

Darba vides riska faktoru izplatība pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē

Darba devēju aptauja

2018.gadā gandrīz tikpat bieži kā vidēji Latvijā darba devēji pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos ir atzinuši, ka nekas netraucē veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus:

- 2018.gadā: pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 59,1%, vidēji visās nozarēs – 59,5%;
- 2013.gadā: pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 72,2%, vidēji visās nozarēs – 59,9%;
- 2010.gadā: pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 49,3%, vidēji visās nozarēs – 50,4%;
- 2006.gadā: pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 47,5%, vidēji visās nozarēs – 61,0%.

Dinamikā, salīdzinot ar 2013.gadu, šis rādītājs ir mainījies, jo 2018.gadā par 13,1 procentpunktiem ir samazinājies respondentu – darba devēju – īpatsvars, kas minējuši, ka nekas netraucē veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus. Savukārt, salīdzinot ar 2010. un 2006.gada aptauju, 2018.gada aptaujā darba devēji nozarē biežāk norāda, ka viņiem nav traucēkļu veikt darba aizsardzības pasākumus.

2018.gadā 45,0% pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēju ir atzīmējuši, ka viņiem ir kavēkļi, kas traucē veikt darba aizsardzības pasākumus viņu uzņēmumos (2013.gadā – 35,5%, 2010.gadā – 50,2%, 2006.gadā – 52,5%). Biežākie kavēkļi, kas traucē veikt darba aizsardzības pasākumus uzņēmumos pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, ir:

- laika trūkums – visbiežākais darba devēju minētais kavēklis: 2018.gadā – 18,7%, 2013.gadā – 1,1%, 2010.gadā – 2,8%, 2006.gadā – 13,1%;
- līdzekļu trūkums – otrs visbiežāk darba devēju minētais kavēklis: 2018.gadā – 17,0%, 2013.gadā – 24,6%, 2010.gadā – 27,3%, 2006.gadā – 24,3%.

Dinamikā pret 2013.gadu būtiski (par 17,6 procentpunktiem) pieaudzis laika trūkuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu nodrošināšanai, ko daļēji var skaidrot ar situāciju, ka pēc aptaujas datiem pusē nozares uzņēmumu darba aizsardzības speciālista (turpmāk – DAS) pienākumus joprojām veic pats darba devējs. Tāpat joprojām būtiska problēma darba aizsardzības pasākumu īstenošanā ir līdzekļu trūkums, ko varētu skaidrot ar to, ka izmaksas par tādiem darba aizsardzības pasākumiem kā individuālās aizsardzības līdzekļi un obligātās veselības pārbaudes (turpmāk – OVP) ir salīdzinoši lielas, un ne visi uzņēmumi ir spējīgi un gatavi šādus pasākumus nodrošināt.

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2018.gadā vairs netiek minēti tādi iemesli kā kvalificētu darba aizsardzības speciālistu trūkums (vidēji Latvijā 2,7%), informācijas trūkums (prasību nezināšana) (vidēji Latvijā 6,4%), darba aizsardzības prasību nekonkrētība (vidēji Latvijā 2,6%) un tas, ka darba aizsardzības prasības ir nepamatotas (vidēji Latvijā 1,9%). Kopumā pozitīva tendence, ka gan 2018., gan 2013.gada aptaujās neviens no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares respondentiem – darba devējiem – nav minējis, ka nepieciešamo darba aizsardzības pasākumu neveikšanas cēlonis būtu problēmas ar darba aizsardzības prasībām (tās ir nekonkrētas, nesaprotamas, pārāk sarežģītas, mainīgas).

Salīdzinot ar 2013.gada aptaujas datiem, ir samazinājies (par 6,9 procentpunktiem) pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu īpatsvars, kuros DAS pienākumus veic pats darba devējs:

- 2018.gadā – 50,0% uzņēmumu;
- 2013.gadā – 56,9% uzņēmumu;
- 2010.gadā – 45,2% uzņēmumu;
- 2006.gadā – 57,2% uzņēmumu.

Jāatzīmē arī tas, ka 2018.gadā dinamikā zemāko līmeni sasniedzis darba devēju īpatsvars, kuri nav ieguvuši ne augstāko profesionālo, ne profesionālās pilnveides izglītību darba aizsardzībā (2018.gadā – 31,1%, 2013.gadā – 47,7%, 2010.gadā – 70,7%, 2006.gadā – 52,5%), kas vērtējama kā pozitīva tendence.

Dati par DAS vai kompetento institūciju/kompetento speciālistu piesaisti pa gadiem ir mainīgi:

- ir norīkots DAS: 2018.gadā – 8,7%, 2013.gadā – 27,7%, 2010.gadā – 40,9%, 2006.gadā – 34,8%;
- strādā vairāki DAS un/vai ir izveidota darba aizsardzības nodaļa: 2018.gadā – 2,3%, 2013.gadā – 0%, 2010.gadā – 0,9%, 2006.gadā – 3,8%;
- ir noslēgts līgums ar kompetentu institūciju darba aizsardzībā: 2018.gadā – 13,1%, 2013.gadā – 16,3%, 2010.gadā – 7,8%, 2006.gadā – 1,2%;
- ir noslēgts līgums ar kompetento speciālistu darba aizsardzībā: 2018.gadā – 24,4%, 2013.gadā – 0%, 2010.gadā – 7,5%, 2006.gadā – 1,6%;
- nav DAS: 2018.gadā – 4,2%, 2013.gadā – 1,5%, 2010.gadā – 0,0%, 2006.gadā – 2,5%.

2018.gadā to uzņēmumu īpatsvars, kuros norīkots DAS, ir samazinājies, bet neviens no darba devējiem nav minējis, ka šie speciālisti nav ieguvuši ne augstāko profesionālo, ne profesionālās pilnveides izglītību darba aizsardzībā (2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 2,7%, 2006.gadā – 6,5%), kas vērtējams pozitīvi. Salīdzinot ar 2013.gadu, nedaudz palielinājies to uzņēmumu īpatsvars, kuros ir vairāki darba aizsardzības speciālisti/izveidota darba aizsardzības daļa, kā arī būtiski pieaudzis – par 24,4 procentpunktiem, sasniedzot augstāko rādītāju dinamikā – to uzņēmumu īpatsvars, kuriem ir noslēgts līgums ar kompetento speciālistu. Savukārt 2018.gadā uzņēmumu īpatsvars, kuriem ir noslēgts līgums ar kompetento institūciju darba aizsardzībā, ir nedaudz zemāks kā 2013.gadā. Negatīvi vērtējams tas, ka 2018.gadā palielinājies respondentu īpatsvars, kuri apgalvo, ka viņu uzņēmumā nav speciālistu, kas nodarbojas ar darba aizsardzības jautājumiem.

Pieaugošais līgumu īpatsvars ar kompetentajām institūcijām 2010. un 2013.gadā saistāms ar faktu, ka 2009.gada sākumā mainījās normatīvo aktu prasības attiecībā uz uzņēmējdarbības nozarēm, kurās darba devējam obligāti jāpiesaista kompetentā institūcija darba aizsardzībā [3]. Savukārt 2018.gadā pieaugošais līgumu īpatsvars ar kompetentajiem speciālistiem darba aizsardzībā kā ārpalpojumu sniedzējiem tādā nozarē kā pārtikas produktu un dzērienu ražošana ir jāvērtē piesardzīgi, jo Ministru kabineta (turpmāk – MK) 08.02.2005. noteikumi Nr.99 “Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju” [11] nosaka, ka darba devējs drīkst neiesaistīt kompetentu institūciju, ja uzņēmumā nav vairāk par pieciem nodarbinātajiem. Iespējams arī, ka darba devēji neizprot atšķirību starp kompetentas institūcijas un kompetenta speciālista piesaisti uzņēmumam MK noteikumu Nr.99 kontekstā. Arī 2018.gada pētījuma dati to daļēji apstiprina, jo aptuveni ceturtdaļa no aptaujātajiem uzņēmumiem, kuri ir noslēguši līgumu ar kompetentajiem speciālistiem darba aizsardzībā, bija ar nodarbināto skaitu no 6 darbiniekiem (pamatā 6-10 nodarbinātie), kur noteikti bija jābūt noslēgtam līgumam ar kompetento institūciju vai arī uzņēmumā bija jābūt izveidotai darba aizsardzības sistēmai un darba vides iekšējo uzraudzību jāveic darba aizsardzības speciālistam ar profesionālo augstāko izglītību darba aizsardzībā.

Respondentiem, kas strādājuši ar kompetentajiem speciālistiem un institūcijām, tika lūgts precizēt, kādus pakalpojumus viņi ir saņēmuši. 2018.gadā šādu respondentu skaits bija 22 (2013.gadā – 10, 2010.gadā – 11),

tādēļ datus iespējams analizēt sīkāk. Apkopojumā netiek iekļauti 2006.gada aptaujas dati, jo attiecīgajā gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē bija tikai divi šādi respondenti, tāpēc sīkāk pakalpojumi netika analizēti (1. tabula).

1. tabula. Uzņēmumu īpatsvars, kuri ir saņēmuši pakalpojumus no kompetentajām institūcijām vai speciālistiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē un vidēji Latvijā, %

Pakalpojums	2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Darba vides riska novērtējums	88,0 (1)	78,6	91,9 (3)	79,1	94,1 (1)	82,8
Padomi nepieciešamajiem preventīvajiem (profilaktiskajiem) pasākumiem	84,2 (2)	73,5	95,6 (1)	66,9	69,3 (2)	61,0
Darba aizsardzības instrukciju izstrāde	56,6 (4)	83,6	94,9 (2)	86,5	64,0 (3)	75,0
Palīdzība nodarbināto instruktāžā un apmācībā	17,6 (6)	81,0	82,7 (4)	78,8	59,8 (4)	74,2
Darba vides iekšējā uzraudzība (piem., kompetenta institūcija vai speciālists uzrauga, lai darba vide uzņēmumā tiktu nepārtraukti uzlabota)	84,2 (3)	63,4	63,7 (8)	62,8	49,5 (5)	59,5
Padomi darba apģērba un individuālās aizsardzības līdzekļu izvēlē	13,5 (8)	40,6	71,0 (5)	39,8	45,5 (6)	30,8
Padomi darba aprīkojuma izvēlē un lietošanā	10,4 (10)	35,7	56,4 (9)	40,7	36,7 (7)	36,7
Laboratorisko mērījumu veikšana	14,2 (7)	18,5	24,6 (11)	35,7	35,9 (8)	28,1
Padomi vispārējos arodveselības aprūpes un darba drošības jautājumos	17,6 (5)	59,2	65,4 (7)	56,7	32,4 (9)	37,0
Nodarbināto veselības pārbaucēju organizācija	13,5 (9)	33,4	69,3 (6)	49,9	24,8 (10)	31,2
Atzinums par neatbilstībām darba aizsardzības tiesību aktu prasībām	4,8 (11)	29,1	33,1 (10)	34,3	24,7 (11)	20,1
Nelaiemes gadījumu izmeklēšanā	0,8 (12)	1,0	*	*	*	*

Piezīmes:

* - šāds atbildes variants nebija iekļauts pētījumā;

** - iekavās norādīta dotā pakalpojuma pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozarē, 2018.gadā n=22, 2013.gadā n=10, 2010.gadā n=11;

visi respondenti, 2018.gadā n=348, 2013.gadā n=244, 2010.gadā n=217

Avots: darba devēju aptauja

Salīdzinot ar vidējiem rādītājiem visās nozarēs, 2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēji procentuāli biežāk ir izmantojuši pusi no kompetento institūciju vai speciālistu sniegtajiem pakalpojumiem darba aizsardzībā – darba vides riska novērtējumu, padomus nepieciešamajiem preventīvajiem (profilaktiskajiem) pasākumiem, padomus darba apģērba un individuālās aizsardzības līdzekļu izvēlē, laboratorisko mērījumu veikšanu, atzinumu par neatbilstībām darba aizsardzības tiesību aktu prasībām. Savukārt, salīdzinot ar 2013.gada aptauju datiem, 2018.gadā darba devēji procentuāli biežāk ir izmantojuši tikai divus kompetento institūciju vai speciālistu pakalpojumus – darba vides riska novērtējumu un laboratorisko mērījumu veikšanu. Turklāt 2018.gadā abi šie pakalpojumi ir izmantoti biežāk kā iepriekšējos gados, kas varētu liecināt par kvalitatīvāk veiktu darba vides riska faktoru novērtējumu.

2018.gadā darba devēji no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumiem nedaudz retāk nekā vidēji valstī atzīmējuši, ka neviens no uzņēmuma darbiniekiem nav pakļauts kaitīgajiem darba vides riska faktoriem:

- 2018.gadā – 25,8% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 28,0%);
- 2013.gadā – 27,2% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 32,5%);
- 2010.gadā – 21,9% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 24,0%);
- 2006.gadā – 25,0% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 43,0%).

Lai gan, salīdzinot ar 2013.gadu, novērojami nelieli uzlabojumi, tomēr skeptiski vērtējamās atbildes, ka pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē joprojām nodarbinātie ceturtajā daļā uzņēmumu, pēc darba devēju domām, nav pakļauti kaitīgiem darba vides riska faktoriem. Tātad daļa nozares darba devēju darba vides riskus izvērtē formāli un nepietiekami, un ir jāturpina organizēt informatīvi un apmācību pasākumi tieši nozares darba devējiem. Iespējams arī, ka daļai darba devēju nav izpratnes, kas ir darba vides riski, un kā tie ietekmē nodarbinātos, jo lielākā daļa šo uzņēmēju ir no uzņēmumiem, kuros strādā 2-5 nodarbinātie, kā arī no uzņēmumiem ar 1 nodarbināto.

Tajā pašā laikā būtiski vairāk nekā iepriekšējos pētījumos un ar dinamiskā visaugstāko rādītāju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēji ir atzinuši, ka viņu uzņēmumos visi nodarbinātie ir pakļauti darba vides riska faktoriem, un pirmo reizi līdzīgo pētījumu gaitā šis rādītājs pietuvojas vidējam rādītājam Latvijā:

- 2018.gadā – 40,2% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 41,7%);
- 2013.gadā – 3,5% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 17,5%);
- 2010.gadā – 27,3% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 30,8%);
- 2006.gadā – 5,6% darba devēju pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (vidēji Latvijā – 16,0%).

Vērtējot darba vides riska faktoru daudzveidību un klātbūtni pārtikas produktu un dzērienu ražošanas uzņēmumos, jāsecina, ka novērojami situācijas uzlabojumi, proti, darba devēji šajā nozarē ir vairāk informēti par darba vides riska faktoriem, kas saistāms ar veidotajām informatīvajām kampaņām, apmācībām un materiāliem, kas pieejami arī tiešsaistē [5, 6, 7].

Pētījuma dati liecina, ka darba vides riska novērtējums pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos tiek veikts biežāk nekā vidēji Latvijā un dinamiskā ir vērojamas pozitīvas tendences:

- darba vides riska novērtējums nebija veikts: 2018.gadā – 31,6% pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 43,2%), 2013.gadā – 26,3% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 48,6%), 2010.gadā – 46,4% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 50,5%), 2006.gadā – 35,9% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 54,8%);
- darba vides riska novērtējums bija daļēji veikts: 2018.gadā – 9,1% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 9,0%), 2013.gadā – 23,3% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 18,8%), 2010.gadā – 22,8% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 15,3%), 2006.gadā – 20,1% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 21,5%);
- darba vides riska novērtējums bija pilnībā veikts: 2018.gadā – 54,9% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 41,9%), 2013.gadā – 44,4% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 28,5%), 2010.gadā – 22,6% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 31,4%), 2006.gadā – 44,0% nozares uzņēmumu (vidēji Latvijā – 26,0%).

2018.gadā arī ievērojami pieaudzis to pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu īpatsvars, kuros darba vides riska novērtējums ir pilnībā veikts. Turklāt jāatzīmē, ka šis rādītāja rezultāts ir būtiski labāks nekā Latvijā vidēji. Turklāt samazinājies to uzņēmumu īpatsvars, kuros darba vides riska novērtējums ir daļēji veikts. Salīdzinot dinamiku, 2018.gadā biežāk nekā citus gadus darba devēji gan pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, gan visās tautsaimniecības nozarēs kopumā ir atbildējuši, ka darba vides riska novērtējums ir veikts pilnībā, kas ir pozitīva tendence. Iespējams šādu rezultātu ietekmējušas Valsts darba inspekcijas (turpmāk – VDI) 2017.gadā veiktās tematiskās pārbaudes pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos, kad pirms tematiskās pārbaudes visiem nozares darba devējiem tika nosūtīta informatīvās vēstules (iepriekšējā tematiskā pārbaude nozarē notika 2007.gadā). Tematiskās pārbaudes laikā tika veikti 157 apsekojumi [8]. Notikuši arī izglītojoši semināri par darba vides riska faktoriem, piemēram, par riska faktoriem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē. Šāds seminārs organizēts ESF projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" (Nr.7.3.1.0/16/I/001) ietvaros [9].

Darba vides riska novērtējumu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos visbiežāk veic kompetenti speciālisti darba aizsardzībā kā ārpalpojumu sniedzēji un kompetentās institūcijas:

- darba aizsardzības speciālisti: 2018.gadā – 17,7%, 2013.gadā – 36,1%, 2010.gadā – 34,0%, 2006.gadā – 64,0% (vidēji Latvijā 2018.gadā – 23,9%, 2013.gadā – 33,4%, 2010.gadā – 35,1%, 2006.gadā – 64,6%);
- darba aizsardzības daļa: 2018.gadā – 0,5%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 0,0%, 2006.gadā – 1,8% (vidēji Latvijā 2018.gadā – 1,7%, 2013.gadā – 0,3%, 2010.gadā – 1,0%, 2006.gadā – 1,9%);
- kompetentās institūcijas: 2018.gadā – 17,6%, 2013.gadā – 15,7%, 2010.gadā – 19,7%, 2006.gadā – 15,0% (vidēji Latvijā 2018.gadā – 10,2%, 2013.gadā – 14,0%, 2010.gadā – 21,5%, 2006.gadā: -18,0%);
- kompetenti speciālisti darba aizsardzībā ārpus uzņēmuma: 2018.gadā – 30,7%, 2013.gadā – 15,4%, 2010.gadā – 16,8%, 2006.gadā – 28,1% (vidēji Latvijā 2018.gadā – 28,8%, 2013.gadā – 22,5%, 2010.gadā – 19,8%, 2006.gadā – 16,8%).

2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēji retāk nekā vidēji Latvijā un retāk nekā iepriekšējos gados ir norādījuši, ka darba vides riska novērtējumu uzņēmumos veica darba aizsardzības speciālisti. Atšķirībā no 2013. un 2010.gada aptauju rezultātiem, 2018.gadā darba devēji biežāk ir atbildējuši, ka uzņēmumā darba vides riska novērtējumu ir veikusi darba aizsardzības daļa. 2018.gada dati liecina, ka ievērojami palielinājies to uzņēmumu īpatsvars, kur darba riska novērtējumu veicis kompetentais speciālists darba aizsardzībā, sniedzot ārpalpojumu, kas ir ar augstāku īpatsvaru nekā vidēji Latvijā. Turklāt arī to uzņēmumu īpatsvars, kur riska novērtējumu veikusi kompetentā institūcija, ir palielinājies, un šis rādītājs 2018.gadā ir augstākais nozarē dinamikā pa gadiem, kā arī par 7,4 procentpunktiem augstāks par vidējo Latvijā.

2018.gadā tikai nedaudz biežāk nekā vidēji Latvijā darba vides riska novērtēšanā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos piedalījušies konkrētie nodarbinātie, kuri strādā attiecīgajās darba vietās:

- 2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 28,9% nodarbināto piedalījās riska novērtēšanā (vidēji visās nozarēs – 28,0%);
- 2013.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 50,9% nodarbināto piedalījās riska novērtēšanā (vidēji visās nozarēs – 32,8%);
- 2010.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 70,0% nodarbināto piedalījās riska novērtēšanā (vidēji visās nozarēs – 33,1%);
- 2006.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 27,9% nodarbināto piedalījās riska novērtēšanā (vidēji visās nozarēs – 39,9%).

Nodarbināto iesaistīšanās riska novērtējumā nozarē, salīdzinot ar 2013.gadu, ir samazinājusies par 22,0 procentpunktiem, kas vērtējams negatīvi. Šādu tendenci apstiprina arī VDI 2017.gadā veiktās tematiskās pārbaudes, kas liecina, ka trešajai daļai apsekoto nozares darba devēju ir nevērīga un pavirša attieksme pret

nodarbināto veselību, drošību un darba vidi kopumā. Par to liecina formāla pieeja darba vides riska faktoru novērtēšanā, t.sk. darbinieku neiesaistīšana novērtēšanas procesā [8].

Saskaņā ar 2018.gada aptaujas datiem nodarbināto uzticības personas pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos darba vides riska novērtēšanā bija piedalījušās retāk nekā vidēji Latvijā, bet būtiski biežāk nekā 2013. un 2010.gada pētījumos:

- 2018.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 14,9%, (vidēji Latvijā – 19,4%);
- 2013.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 0,2% (vidēji Latvijā – 8,0%);
- 2010.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 5,3% (vidēji Latvijā – 7,1%);
- 2006.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 16,7% (vidēji Latvijā – 9,5%).

Savukārt neviens no darba devējiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē nenorādīja, ka darba vides novērtēšanā piedalījās abas minētās personas kopā:

- 2018.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 0,0% (vidēji Latvijā – 3,9%);
- 2013.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 14,4% (vidēji Latvijā – 15,8%);
- 2010.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 4,2% (vidēji Latvijā – 6,6%);
- 2006.gadā – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē – 14,2% (vidēji Latvijā – 7,8%).

Uzticības personu zemais iesaistīšanas līmenis darba vides riska faktoru novērtējumā varētu būt skaidrojams ar to, ka lielākoties uzņēmumos viņu darbība ir formāla. Turklāt daudzos uzņēmumos uzticības personas nemaz netiek ievēlētas, jo tā ir nodarbināto brīva izvēle ievēlēt vai neievēlēt uzticības personas (MK 17.09.2002. noteikumi Nr.427 “Uzticības personu ievēlēšanas un darbības kārtība” [12]). Darba devēju īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, kas 2018.gadā apliecinājuši, ka viņu pārstāvētajos uzņēmumos ir ievēlētas uzticības personas ir 2,5%, kas ir zemāk nekā vidēji Latvijā – 3,7%.

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu īpatsvars, kuros ir veikts darba vides riska novērtējums un sastādīts preventīvais (profilaktiskais) plāns darba vides uzlabošanai un risku samazināšanai, ir nedaudz lielāks nekā vidējais rādītājs Latvijā, tomēr būtiski zemāks nekā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2013.gadā un 2010.gadā:

- 2018.gadā – 68,8% (vidēji Latvijā – 67,7%);
- 2013.gadā – 74,5% (vidēji Latvijā – 62,0%);
- 2010.gadā – 79,6% (vidēji Latvijā – 64,7%);
- 2006.gadā – 47,3% (vidēji Latvijā – 50,1%).

Lai arī 2018.gada pētījuma dati liecina, ka darba vides riska novērtējuma kvalitāte pēc vairākiem iepriekš aprakstītajiem rādītājiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos ir vērtējama kā labāka nekā vidēji Latvijā, tomēr, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nozarē tā ir pasliktinājusies, kas ir nevēlama tendence, jo riska novērtējums ir nozīmīgs darba aizsardzības pasākums, kas nepieciešams darba vides uzlabošanai kopumā.

Atbilstoši darba devēju domām pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos esošo darba vides riska faktoru struktūra dinamiskā ir līdzīga, bet tā atšķiras no darba vides riska faktoru izplatības vidēji Latvijā (2. tabula).

2. tabula. Darba devēju īpatsvars, kuru pārstāvētajos uzņēmumos nodarbinātie pakļauti darba vides riska faktoriem, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos un vidēji Latvijā, %

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieku Jūsu darba vietā – tādiem kā pircēji, pasažieri, audzēkņi, pacienti, u.tml.	*	*	*	*	*	*	76,1 (1)	75,8
Darbs piespiedu pozā (piem., stāvus, sēdus)	53,9 (2)	33,1	56,2 (3)	48,4	46,2 (5)	41,5	68,0 (2)	67,5
Vienveidīgas kustības (piem., plaukstu locītavā vai plecos)	52,5 (3)	25,3	49,8 (4)	41,8	71,6 (1)	36,0	55,4 (3)	55,6
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	37,1 (6)	28,4	66,4 (2)	42,8	55,9 (3)	30,4	53,3 (4)	32,0
Darbs ar datoru (vismaz 2 stundas dienā)	73,8 (1)	60,9	79,3 (1)	75,4	59,8 (2)	70,3	52,0 (5)	59,9
Summētais darba laiks (katru dienu citādāks darba laiks, kopumā nedrīkst pārsniegt 56 stundas nedēļā)	35,5 (7)	37,6	34,2 (6)	43,7	52,2 (4)	42,2	51,1 (6)	42,2
Augsta temperatūra, kuras dēļ darbinieki svīst pat tad, kad nestrādā	15,8 (20)	4,2	17,6 (17)	9,4	7,2 (24)	6,9	40,7 (7)	11,9
Izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana	*	*	*	*	*	*	35,3 (8)	32,4
Darbs ārā dažādos laika apstākļos (vasarā un ziemā)	20,6 (15)	30,9	34,3 (5)	52,5	22,1 (8)	36,9	33,7 (9)	37,4
Laika trūkums	23,3 (12)	32,2	25,1(11)	38,4	11,9 (18)	33,5	32,0 (10)	39,1
Virsstundu darbs (strādā ilgāk, nekā ir paredzēts darba līgumā)	23,0 (13)	18,8	20,0 (15)	28,2	4,4 (26)	18,9	29,0 (11)	16,9

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem	20,4 (16)	17,7	23,8 (12)	25,4	18,3 (12)	16,2	26,8 (12)	23,3
Distances darbs, teledarbs (darbs, kas netiek veikts tiešajā darba vietā, bet gan citur (piemēram, mājās), brīvs darba režīms, kad nodarbinātais veic darba pienākumus, kad un kur grib, galvenokārt darbs pie datora)	11,4 (23)	15,2	12,0 (22)	28,8	26,7 (7)	37,8	25,6 (13)	29,2
Darbs ar aprīkojumu (piem., slīpmašīnas, frēzes)	29,8 (11)	26,6	16,3 (20)	33,4	13,4 (17)	22,6	22,5 (14)	22,4
Nemaināms darba temps (piemēram, nodarbinātajam ir jāstrādā tādā tempā, kādā to nosaka darba aprīkojums)	32,7 (9)	14,2	19,9 (16)	16,3	29,0 (6)	16,7	22,3 (15)	11,2
Vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas u.t.t.	19,6 (19)	19,7	22,8 (13)	29,9	13,5 (16)	19,6	21,5 (16)	35,7
Caurvējš	38,0 (5)	18,7	30,9 (7)	28,5	20,4 (10)	19,1	19,4 (17)	19,8
Maiņu darbs (darbs maiņās 8 stundas katru dienu)	41,8 (4)	23,4	16,6 (19)	18,5	21,3 (9)	21,6	19,1 (18)	17,3
Zema temperatūra telpās	19,8 (18)	12,1	27,2 (10)	23,3	20,3 (11)	12,2	18,6 (19)	7,7
Nakts darbs (vairāk kā 2 stundas laikā no 22.00 – 6.00)	31,5 (10)	13,9	10,6 (23)	20,7	17,7 (13)	14,4	16,1 (20)	11,4
Darbs ar bīstamajām iekārtām (celtni, lifti, katlu iekārtas, cisternas u.c.)	32,8 (8)	15	17,2 (18)	20,9	29,0 (6)	12,8	15,0 (21)	12,7

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām, ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu	15,7 (21)	19,5	5,3 (27)	28,2	17,4 (14)	27,5	15,0 (21)	23,9
Vibrācija, kuru rada transportlīdzekļi (piem., traktori, ekskavatori, smagās automašīnas)	22,3 (14)	16,3	28,0 (8)	27,1	11,3 (20)	16,5	13,5 (22)	23,5
Darbs augstumā (vairāk nekā 1,5 metru augstumā)	8,7 (25)	14	8,9 (24)	23,2	11,8 (19)	15,5	10,9 (23)	16,2
Bioloģiskie faktori (piem., ērcu encefalīta, vīrusu hepatīta izraisītāji, kontakts ar asinīm, dzīvniekiem)	12,1 (22)	8,6	6,6 (26)	21,8	8,2 (22)	17,8	9,8 (24)	22,1
Ķīmisko vielu uzsūkšanās caur ādu	*	*	*	*	*	*	9,2 (25)	10,0
Elektromagnētiskā lauka starojums	*	*	12,1 (21)	23,6	8,8 (21)	16,9	7,3 (26)	9,0
Darbs sprādzienbīstamā vidē (piem., darbs ar gāzi, smalkiem koka putekļiem)	8,7 (24)	4,9	20,5 (14)	11,7	7,1 (25)	6	5,0 (27)	4,5
Ķīmiskās un bioloģiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus (piemēram, arsēns, benzols, hroma savienojumi, niķeļa savienojumi, cietkoksnes putekļi, B un C vīrusi u.tml.)	*	*	*	*	*	*	2,6 (28)	4,5
Jonizējošais starojums (piemēram, rentgena ierīces)	*	1,4	0,0 (30)	1,9	0,1 (29)	2,5	2,5 (29)	3,0

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums	*	*	*	*	7,8 (23)	12	2,2 (30)	10,1
Pārāk liels, spilgts apgaismojums	*	*	*	*	0,1 (30)	2,7	0,9 (31)	3,6
Nejonizējošais starojums (ultravioletais, lāzera, infrasarkanais u.c.)	3,1 (26)	3,7	7,9 (25)	3,9	3,3 (27)	7,1	0,6 (32)	5,8
Paaugstināts atmosfēras spiediens	2,3 (27)	1,6	0,1 (29)	3,3	2,4 (28)	3,6	0,0 (33)	3,5
Fiziska vardarbība darba vietā	*	2	1,0 (28)	9	0,0	3,1	0,0 (33)	1,1
Iebiedēšana darba vietā	*	2	0,0 (31)	9	0,0	3,3	0,0 (33)	0,8
Seksuāla uzņēmības darba vietā	0,0	0,1	0,0	3,2	0,0	0,9	0,0 (33)	0,2
Azbests	*	*	0,0	3,2	0,0	0,9	0,0 (33)	1,8
Ķīmiskās vielas (izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana, uzsūkšanās caur ādu)	20,3 (17)	15,4	28,0 (9)	28,9	14,7 (15)	23,3	*	*

Piezīmes:

* – šāds atbildes variants nebija iekļauts pētījumā/iepriekšējo gadu tematiskajā pielikumā;

** – iekavās norādīta dotā darba vides riska faktora pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozarē, 2018.gadā n=55, 2013.gadā n=55, 2010.gadā n=51, 2006.gadā n=53;

visi respondenti, 2018.gadā n=1081, 2010.gadā un 2013.gadā n=1044, 2006.gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

2018.gadā veiktajā aptaujā biežāk nekā vidēji Latvijā darba devēji ir atzīmējuši tādus faktoros kā tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieki uzņēmumā (nozīmīgākais faktors, jautājums pirmo reizi iekļauts 2018.gada aptaujā), darbs piespiedu pozā, vienveidīgas kustības, smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana, summētais darba laiks un citus. Jāatzīmē, ka 2013.gada aptaujā kā svarīgākie darba vides riska faktori tika minēti vienveidīgas kustības, darbs ar datoru un smagu priekšmetu nešana un pārvietošana, kas 2018.gadā ir attiecīgi tikai 3., 5. un 4. vietā, kas liecina, ka darba vide pa gadiem dinamiski mainās, kas varētu būt saistīts ar to, ka ir izmainījušas darba metodes, darba apjoms, kā arī pieaugusi izpratne par darba vides riska faktoriem. Darbu piespiedu pozā 2018.gadā minējuši 68,0% darba devēju, un pieaugums pret 2013.gadu ir par 21,8 procentpunktiem, visticamāk, ka nodarbinātie biežāk nekā iepriekš veic darbu pie ražošanas līnijām, vadības pultīm un displejiem. Iespējams, iepriekš daudzviet šajos uzņēmumos bijis roku darbs ar vienveidīgām kustībām – pret 2013.gadu par 16,2 procentpunktiem samazinājies darba devēju īpatsvars, kas to atzīmējuši.

Pakāpeniski pa gadiem samazinājies arī darba devēju īpatsvars, kas minējuši, ka viņu uzņēmumos nodarbinātie pakļauti smagu priekšmetu nešanai vai pārvietošanai.

Darba devējiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, kur pagājušā gada laikā viņi ieguldīja finansiālos līdzekļus ar darba aizsardzību saistītiem jautājumiem.

3. tabula. Darba devēju īpatsvars, kuri minējuši, ka pagājušā gada laikā ieguldījuši finansiālos līdzekļus darba aizsardzības pasākumu veikšanā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē un vidēji Latvijā, %

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Darba apģērbam un individuālās aizsardzības līdzekļiem	96,3 (1)	62,8	89,3 (1)	67,4	88,4 (2)	55,9	82,4 (1)	56,7
Ugunsdzēsības līdzekļu iegādei, uzturēšanai	86,1 (4)	76,6	65,7 (3)	66,6	81,3 (3)	61,8	57,6 (2)	54,1
Pirmās palīdzības aptieciņu iegādei	86,7 (3)	75,8	67,5 (2)	66	95,5 (1)	58,5	46,4 (3)	53,2
Darba vietu ergonomikas uzlabošanai (regulējami galdi, ergonomiski krēsli, modernāks aprīkojums u.tml.)	*	*	*	*	*	*	33,7 (4)	32,7
Darba vides uzlabošanai (piemēram, ventilācijas izbūve)	76,5 (6)	55,2	64,3 (4)	55,7	77,6 (4)	45,2	31,0 (5)	31,7
Nodarbināto instruktāžai un speciālajai apmācībai (piemēram, ugunsdrošības u.tml. jautājumos)	77,6 (5)	66,0	55,9 (6)	46,6	70,1 (6)	47,1	26,0 (6)	32,9
Nodarbināto obligātajām veselības pārbaudēm (bez polises)	73,0 (7)	33,9	61,9 (5)	32,4	74,7 (5)	40,0	24,2 (7)	32,0
Ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošanai (piemēram, gērbtuves, dušas, atpūtas telpas)	87,2 (2)	63,2	55,5 (7)	59,2	68,4 (7)	52,4	23,8 (8)	27,4
Drošības zīmju izvietošanai (piemēram, uzmanību – elektrība!)	70,0 (8)	44,5	45,1 (8)	44,2	63,5 (8)	37,3	15,4 (9)	29,6
Darba vides riska faktoru novērtēšanai	50,6 (12)	22,1	23,8 (10)	26,4	50,8 (9)	24,6	8,9 (10)	23,3
Apmācībai pirmās palīdzības sniegšanā	55,9 (10)	27,3	17,5 (11)	19,5	48,3 (10)	18,2	7,0 (11)	20,8

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Nodarbināto informēšanas kampaņas par veselīgu dzīvesveidu (piemēram, par veselīgu uzturu, smēķēšanas ietekmi uz veselību u.tml.)	*	*	*	*	*	*	6,4 (12)	9,4
Veselības apdrošināšanas polisēm (kas sedz arī vakcināciju, obligātās veselības pārbaudes u.c.)	18,2 (14)	17,2	14,9 (13)	22,0	33,0 (12)	16,4	5,8 (13)	22,9
Darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācībai	54,4 (11)	32,0	16,6 (12)	26,2	33,1 (11)	19,4	5,7 (14)	10,0
Darba vides laboratoriskajiem mērījumiem	65,1 (9)	16,4	26,4 (9)	11,0	28,6 (13)	13,3	4,4 (15)	6,6
Nodarbināto sporta iespējām (bez polises)	9,1 (15)	20,0	7,7 (15)	14,0	11,5 (14)	17,5	2,5 (16)	5,4
Veselību veicinošas vides ierīkošanai (piemēram, drošu velonovietņu izbūvei)	*	*	*	*	*	*	0,9 (17)	4,9
Nodarbināto vakcinācijai (bez polises)	24,2 (13)	14,2	11,5 (14)	9,2	4,0 (15)	9,9	0,0 (18)	7,4

Piezīmes:

* - šāds atbildes variants nebija iekļauts pētījumā;

** - iekavās norādīta dotā darba aizsardzības pasākuma pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozarē, 2018.gadā n=55, 2013.gadā n=55, 2010.gadā n=51, 2006.gadā n=53;

visi respondenti, 2018.gadā n=1081, 2010.gadā un 2013.gadā n=1044, 2006.gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

Lielāko daļu darba aizsardzības pasākumu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēji ir minējuši retāk nekā vidēji Latvijā, izņemot līdzekļu ieguldīšanu darba apgērbam un individuālās aizsardzības līdzekļiem, ugunsdzēsības līdzekļu iegādei un uzturēšanai un darba vietu ergonomikas uzlabošanai. Pētījuma dati uzrāda negatīvu tendenci, ka līdzekļi darba aizsardzības pasākumu veikšanai pilnīgi visās analizētajās pozīcijās 2018.gadā ir ieguldīti ar mazāku īpatsvaru nekā 2013. un 2010.gadā, un jāsecina, ka šajā jautājumā situācija pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir pasliktinājusies jau dinamiskā gadiem. Aplūkojot iepriekšējo pētījumu rezultātus, vērojams, ka investīcijas darba aizsardzības pasākumu veikšanā bijušas viļņveidīgas – augstāks investīciju īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē vērojams 2006. un 2013.gada rezultātos, bet zemāks 2010. un 2018.gada pētījumu rezultātos, kur 2010.gadā to varēja skaidrot ar nesenās ekonomikas krīzes sekām (3. tabula). Savukārt ieguldījumu samazināšanos 2018.gadā daļēji var pamatot ar to, ka ne visus darba aizsardzības pasākumus nepieciešams nodrošināt katru gadu, piemēram,

darba vides uzlabošana (apgaismojuma uzlabošana, ventilācijas izbūve u.tml.) vai ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu (ģērbtuvju, dušu, atpūtas telpu) uzlabošana var būt kā vienreizējs ieguldījums ilgākā laika periodā iepriekšējos gados. Tāpat arī būtiski ieguldījumi ergonomikas uzlabošanā var nebūt veikti tieši pēdējā gada laikā. Tomēr darba devēju īpatsvara samazinājumu pret 2013.gadu par 44,1 procentpunktiem, kuri minējuši ieguldījumus nodarbināto instruktāžai un speciālajai apmācībai (piemēram, ugunsdrošības u.tml. jautājumos) un samazinājumu par 50,5 procentpunktiem, kuri ieguldījuši obligāto veselības pārbaužu nodrošināšanā, var uzskatīt par nopietnu apdraudējumu nodarbināto drošībai un veselībai nozares uzņēmumos.

2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos nodarbinātie biežāk nekā vidēji Latvijā ir snieguši kādus ieteikumus par darba vides un darba tiesisko attiecību uzlabošanu:

- 2018.gadā – 27,5% nodarbināto snieguši ieteikumus (vidēji Latvijā – 24,9%);
- 2013.gadā – 32,5% nodarbināto snieguši ieteikumus (vidēji Latvijā – 21,4%);
- 2010.gadā – 36,1% nodarbināto snieguši ieteikumus (vidēji Latvijā – 26,8%);
- 2006.gadā – 36,9% nodarbināto snieguši ieteikumus (vidēji Latvijā – 26,1%).

Salīdzinot ar iepriekšējo aptauju datiem, redzams, ka dinamikā pa gadiem pēc darba devēju domām aizvien mazāk nodarbināto pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir snieguši ieteikumus par darba vides un tiesisko attiecību uzlabošanu, ko var skaidrot divējādi - vai nu ar relatīvu sakārtotību nozarē šajā jomā, vai arī nosacītu vienaldzību pret darba vides stāvokli, vienlaicīgi samazinoties investīciju īpatsvaram darba aizsardzības pasākumos (3. tabula).

Lai gan respondentu – darba devēju īpatsvars no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumiem, kuros ieteikumi par darba vides un darba tiesisko attiecību uzlabošanu ir saņemti, salīdzinot pa gadiem, ir samērā neliels, tomēr jāatzīmē, ka biežāk nodarbinātie pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir izteikuši šādus ieteikumus:

- 2018.gadā – darba vides iekārtošanu tā, lai izvairītos no darba vides risku ietekmes (nozarē – 27,7%, vidēji Latvijā – 13,4%), individuālo darba aizsardzības līdzekļu nodrošināšanu (nozarē – 25,7%, vidēji Latvijā – 13,4%), jauna inventāra iegādi (nozarē – 7,1%, vidēji Latvijā – 8,8%), apgaisojumu (nozarē – 8,2%, vidēji Latvijā – 4,2%), fizikālos darba vides riskus (troksnis, darbs ārā, temperatūra) (nozarē – 8,2%, vidēji Latvijā – 4,8%) un sadzīves jautājumus (nozarē – 2,5%, vidēji Latvijā – 3,3%);
- 2013.gadā – uzlabot darba aizsardzību (nozarē – 43,4%), uzlabot sadzīves apstākļus, telpas un teritoriju (nozarē – 34,6%);
- 2010.gadā – uzlabot darba aizsardzību (nozarē – 62,2%), uzlabot sadzīves apstākļus, telpas un teritoriju (nozarē – 24,6%);
- 2006.gadā – uzlabot darba aizsardzību (nozarē – 63,1%), uzlabot sadzīves apstākļus, telpas un teritoriju (nozarē – 19,4%).

Analizējot pētījumu rezultātus dinamikā, darba aizsardzības uzlabošana pieminēta biežāk, bet sadzīves apstākļu, telpu, teritoriju, darba tiesisko attiecību un darba organizācijas uzlabošana – retāk.

Nodarbināto aptauja

Atbilstoši nodarbināto domām pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos esošo darba vides riska faktoru struktūra atšķiras no darba vides riska faktoru izplatības vidēji Latvijā, turklāt lielākā daļa no riska faktoriem ir minēta retāk nekā vidēji Latvijā (4. tabula).

4. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri kaut kādā mērā ir pakļauti darba vides riska faktoru iedarbībai pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē un vidēji Latvijā, %

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Vienveidīgas kustības	67,1 (3)	56,1	60,2 (4)	55,9	73,6 (2)	53,6	75,5 (1)	66,6
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	65,3 (4)	52,4	81,4 (1)	56,2	64,0 (3)	49,5	65,9 (2)	51,0
Darbs piespiedu pozā	70,1 (1)	63,8	66,1 (3)	70,2	77,0 (1)	59,1	62,6 (3)	75,1
Augsta temperatūra, kuras dēļ svīst pat tad, kad nestrādā	42,9 (11)	37,2	30,4 (14)	24,3	34,9 (12)	26,0	47,6 (4)	26,0
Tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem	54,3 (6)	45,0	40,2 (9)	35,6	48,9 (9)	42,7	46,8 (5)	44,4
Vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas, u.tml.	17,0 (19)	24,0	11,4 (23)	26,0	21,8 (21)	22,2	43,6 (6)	28,9
Zema temperatūra telpās	43,3 (10)	31,1	37,6 (11)	37,2	49,9 (7)	32,0	38,8 (7)	28,9
Caurvējš	68,7(2)	51,7	75,7 (2)	46,4	55,1 (4)	45,4	36,8 (8)	39,6
Nemaināms darba temps	44,9 (9)	25,0	32,7 (12)	21,8	37,6 (11)	24,3	35,6 (9)	19,3
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieku Jūsu darba vietā – tādiem kā pircēji, pasažieri, audzēkņi, pacienti, u.tml.	30,9 (13)	63,8	52,7 (7)	75,4	32,5 (13)	63,9	35,1 (10)	60,9
Nakts darbs	30,6 (14)	23,1	36,2 (15)	18,4	31,1 (14)	24,7	30,5 (11)	16,3
Virsstundu darbs	65,0 (5)	51,7	41,8 (8)	43,5	50,1 (6)	43,7	29,7 (12)	35,0
Darbs ar datoru	12,9 (21)	36,4	10,8 (24)	42,6	21,9 (20)	44,1	28,9 (13)	53,0
Darba ārā dažādos laika apstākļos	28,5 (15)	38,2	33,4 (16)	40,1	24,2 (18)	41,9	28,9 (14)	33,8
Maiņu darbs	23,9 (16)	9,1	53,0 (9)	20,6	49,0 (8)	24,4	27,3 (15)	22,8
Vibrācija, kuru rada transportlīdzekļi	12,3 (23)	17,0	11,8 (22)	20,5	7,7 (28)	19,6	27,2 (16)	22,3
Laika trūkums	49,7 (7)	51,1	55,9 (5)	50,4	50,9 (5)	52,0	23,8 (17)	37,9
Darbs ar sarežģītām, ātri mainīgām tehnoloģijām, ātru un svarīgu lēmumu pieņemšanu	21,3 (17)	33,2	30,0 (17)	33,9	26,4 (17)	31,6	19,3 (18)	28,9

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana, uzsūkšanās caur ādu	40,1 (12)	40,3	38,4 (10)	38,4	38,5 (10)	36,4	15,9 (19)	31,4
Pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums	*	*	*	*	14,6 (23)	18,2	14,5 (20)	18,3
Summētais darba laiks	46,1 (8)	34,7	27,6 (13)	22,1	28,6 (16)	20,2	12,0 (21)	19,0
Bioloģiskie faktori	11,4 (24)	19,6	21,5 (19)	24,9	11,4 (25)	20,5	11,7 (22)	12,8
Darbs augstumā	6,1 (27)	17,4	11,1 (26)	17,9	2,6 (24)	18,5	11,0 (23)	15,9
Distances darbs, teledarbs	4,0 (30)	18,8	10,5 (31)	18,7	10,4 (26)	14,8	11,0 (24)	16,9
Darbs ar bīstamajām iekārtām	15,9 (20)	17,8	15,5 (21)	15,4	18,0 (22)	18,4	8,7 (25)	13,1
Pārāk liels, spilgts apgaismojums	*	*	*	*	10,4 (26)	10	8,6 (26)	11,8
Ķīmisko vielu uzsūkšanās caur ādu	12,8 (22)	21,4	22,3 (18)	19,1	22,8 (19)	19,7	8,4 (27)	15,9
Darbs ar aprīkojumu	20,8 (18)	22,3	16,4 (20)	24,2	28,8 (15)	22,9	5,7 (28)	16,1
Darbs sprādzienbīstamā vidē	6,2 (26)	12,0	6,2 (30)	11,7	6,4 (29)	12,9	3,0 (29)	9,8
Paaugstināts atmosfēras spiediens	5,0 (29)	7,1	10,1 (27)	9,9	5,4 (30)	6,2	2,7 (30)	6,1
Jonizējošais starojums	4,0 (31)	7,5	9,0 (21)	5,6	1,3 (32)	5,2	2,7 (31)	5,1
Ķīmiskās un bioloģiskās vielas, kas izraisa ļaundabīgos audzējus	9,0 (25)	12,0	11,6 (25)	13,0	7,8 (27)	11,6	2,6 (32)	9,1
Nejonizējošais starojums	5,2 (28)	8,3	9,1 (28)	7,5	3,9 (31)	6,3	2,6 (33)	6,0
Fiziska vardarbība darba vietā	*	*	*	*	*	*	2,5 (34)	3,0
Iebiedēšana darba vietā	*	*	*	*	*	*	1,4 (35)	5,3
Elektromagnētiskā lauka starojums	*	*	6,1 (33)	18,1	7,8 (27)	18,5	1,3 (36)	12,9

Darba vides riska faktors	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Seksuāla uzmācšanās darba vietā	*	*	*	*	*	*	0,0 (37)	1,4
Azbests	*	*	5,3 (32)	5,0	0,0	3,9	0,0 (38)	2,9

Piezīmes:

* - šāds atbildes variants nebija iekļauts pētījumā;

** - iekavās norādīta dotā darba vides riska faktora pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozārē, 2018.gadā n=64, 2013.gadā n=78, 2010.gadā n=90, 2006.gadā n=100;

visi respondenti, 2018.gadā n=2502, 2013.gadā n=2383, 2010.gadā n=2378, 2006.gadā n=2455

Avots: nodarbināto aptauja

2018.gada aptaujā biežāk nekā vidēji Latvijā nodarbinātie ir atzīmējuši vienveidīgas kustības (piemēram, plaukstas locītavā vai plecos), smagu priekšmetu nešanu vai pārvietošanu, nemaināmu darba tempu, maiņu darbu, nakts darbu, tik skaļu troksni, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem, augstu temperatūru, kuras dēļ darbinieki svīst pat tad, kad nestrādā, zemu temperatūru telpās, kā arī ar vibrācijas, kuras rodas gan no rokas instrumentiem, gan arī no transportlīdzekļiem). 2018.gadā vislielākais pieaugums, salīdzinot ar 2013.gadu, vērojams tādiem darba vides riska faktoriem kā darbs augstā temperatūrā, kuras dēļ darbinieki svīst pat tad, kad nestrādā, un vibrācijām, kuras rodas gan no rokas instrumentiem, gan arī no transportlīdzekļiem, bet samazinājums – tādiem faktoriem kā caurvējš, darbs ar aprīkojumu, izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana, uzsūkšanās caur ādu, kā arī virsstundu darbs, maiņu darbs, laika trūkums un summētais darba laiks (4. tabula). Kopumā šādas izmaiņas nodarbināto domās par riska faktoriem atspoguļo arī izmaiņas darba apstākļos nozarē laika gaitā, jo lielā daļā nozares uzņēmumu veikti būtiski tehnoloģiski uzlabojumi.

Nodarbināto aptaujas ietvaros tika uzdots jautājums, vai pēdējā gada laikā viņi ir tikuši informēti par dažādiem darba aizsardzības jautājumiem darba vietā (5. tabula).

5. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri apgalvoja, ka pēdējā gada laikā savā darbavietā tika informēti par darba aizsardzības jautājumiem, %

Gads	Atbildes **	Darba vides riska faktoriem darba vietā	Riska faktoru (darba vides) ietekmi uz veselību un nepieciešamajām veselības pārbaudēm	Lietojamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem	Drošām darba metodēm	Situācijām, kad nedrīkst uzsākt darbu un kad darbs ir jāpārtrauc	Rīcību ārkārtas situācijā	Darba aizsardzības instrukcijām (parakstoties par iepazīšanos)
2018	Jā	63,4	73,3	69,2	34,7	75,7	84,1	87,6
	Nē	16,1	12,2	13,0	11,5	6,7	4,1	5,5
	Nav nepieciešams	16,5	9,6	17,8	50,8	16,1	11,8	6,9
2013	Jā	78,7	86,4	87,2	69,6	84,2	91,2	100,0
	Nē	16,3	11,2	4,0	6,7	7,8	7,8	0,0
	Nav nepieciešams	5,1	2,4	8,8	21,1	6,7	1,1	0,0
2010	Jā	70,6	58,5	62,0	55,7	68,0	91,2	85,8
	Nē	22,1	30,8	20,6	20,7	18,7	8,8	14,2

Gads	Atbildes **	Darba vides riska faktoriem darba vietā	Riska faktoru (darba vides) ietekmi uz veselību un nepieciešamajām veselības pārbaudēm	Lietojamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem	Drošām darba metodēm	Situācijām, kad nedrīkst uzsākt darbu un kad darbs ir jāpārtrauc	Rīcību ārkārtas situācijā	Darba aizsardzības instrukcijām (parakstoties par iepazīšanos)
	Nav nepieciešams	7,1	10,5	17,2	23,1	12,7	0,0	*
2006	Jā	64,7	66,7	68,9	48,2	62,4	77,0	89,2
	Nē	11,7	13,8	8,8	10,3	12,2	12,2	7,9
	Nav nepieciešams	22,5	17,6	20,4	39,5	23,4	10,8	*

Piezīmes:

* - šāds atbildes variants nebija iekļauts iepriekšējo gadu tematiskajos pielikumos;

** - tabulā nav iekļauti rezultāti atbilžu variantam "Grūti pateikt"

Bāze:

nozārē, 2018.gadā n=64, 2013.gadā n=78, 2010.gadā n=90, 2006.gadā n=100

Avots: nodarbināto aptauja

Kopumā ir vērojama negatīva tendence informētībā par individuālās aizsardzības līdzekļiem, kas varētu būt skaidrojams ar to, ka pēc darba devēju aptaujas datiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos 2018.gadā pret 2013.gadu būtiski samazinājies finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu veikšanā – nodarbināto instruktāžām un speciālās apmācības veikšanai ieguldījumi samazinājušies gandrīz 3 reizes, darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācībai – 6 reizes. Dinamikā pa gadiem ir tendence samazināties arī ieguldījumiem darba apgērba un individuālās aizsardzības līdzekļu nodrošināšanai. Tajā pašā laikā, iespējams, ka nozarē mainās darba procesi (piemēram, automatizācijas ietekmē), un daudzviet darba vidē individuālās aizsardzības līdzekļu lietošana nav nepieciešama.

Arī informācijas saņemšanā par drošām darba metodēm vērojama negatīva tendence, kas arī varētu būt skaidrojams, ar to, ka pēc darba devēju aptaujas datiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos 2018.gadā pret 2013.gadu būtiski samazinājies finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu veikšanā (3. tabula). Līdz ar to sekojoši var samazināties nodarbināto informētība, zināšanas un izpratne par drošu darba metožu nozīmi ikdienas darbā gan veselības saglabāšanai un nelaimes gadījumu (turpmāk – NG) darbā novēršanai, gan augstu darba rezultātu sasniegšanai.

Vērtējot nodarbināto informētību par situācijām, kad nedrīkst uzsākt darbu un kad darbs ir jāpārtrauc, arī parādās negatīva tendence, jo 2018.gadā samazinājies informāciju saņēmumu īpatsvars, un būtiski palielinājies to, kas uzskata, ka informācija nav nepieciešama/neattiecas īpatsvars, ko arī, iespējams, var skaidrot ar finansiālo ieguldījumu samazināšanos darba aizsardzības pasākumu veikšanā.

Kopumā vērtējot, situācija ar nodarbināto informēšanu par darba aizsardzības jautājumiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos ir pasliktinājusies visos jautājumos, kas liecina, ka darba aizsardzības instruktāžas nozares uzņēmumos bieži vien tiek veiktas formāli, parakstoties par iepazīšanos ar instrukciju. Pētījuma dati liecina, ka darba drošības instrukcijas daļa nodarbināto uztver kā formalitāti nevis būtisku darba aizsardzības pasākumu, kura mērķis ir darba drošība un nodarbinātā veselības saglabāšana. Turklāt tas, ka ievērojami palielinājies respondentu īpatsvars, kuri apgalvo, ka viņiem attiecīgā informācija nav nepieciešama, norāda uz problēmām nodarbināto izpratnē par un attieksmē pret darba aizsardzību.

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdoti jautājumi par to, vai pagājušā gada laikā viņu darba devējs uzņēmumā (iestādē) nodrošināja dažādus ar darba aizsardzību saistītus pasākumus (6. tabula).

6. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri minējuši darba aizsardzības pasākumu veikšanu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē un vidēji Latvijā, %

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Ugunsdzēsības līdzekļu iegādi, uzturēšanu	45,8 (3)	50,2	71,5 (2)	58,2	67,0 (3)	60,9	79,9 (1)	70,1
Darba apģērbu un individuālās aizsardzības līdzekļus	56,1 (2)	43,4	43,6 (5)	38,3	72,2 (2)	46,3	77,3 (2)	56,6
Darbinieku instruktāžu un speciālo apmācību	76,1 (1)	69,0	76,1 (1)	68,2	77,6 (1)	73,8	70,8 (3)	73,0
Drošības zīmju izvietojumu	38,3 (6)	34,8	52,6 (3)	40,3	48,9 (6)	48,1	69,7 (4)	59,3
Pirmās palīdzības aptieciņu iegādi	43,1 (5)	44,3	52,5 (4)	51,1	63,0 (4)	53,9	66,4 (5)	59,8
Darbinieku obligātās veselības pārbaudes	43,5 (4)	37,8	24,6 (6)	22,9	51,7 (5)	41,4	46,5 (6)	40,7
Ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošanu	30,9 (7)	29,4	24,3 (7)	23,8	47,9 (7)	30,6	46,3 (7)	33,1
Veselības apdrošināšanas polises	25,2 (9)	32,6	13,0 (10)	22,8	27,9 (10)	31,0	43,3 (8)	48,1
Darba vides riska faktora novērtēšanu	15,9 (12)	13,2	20,7 (8)	14,0	23,4 (11)	21,1	27,3 (9)	28,6
Apmācību pirmās palīdzības sniegšanā	26,3 (8)	26,2	16,9 (9)	21,1	23,8 (8)	26,5	26,7 (10)	34,5
Darba vides uzlabošanu	21,6 (10)	21,7	11,3 (11)	18,0	32,3 (9)	22,7	23,8 (11)	20,4
Darba vietu ergonomikas uzlabošanu	*	*	*	*	*	*	23,7 (12)	25,5
Darba vides laboratoriskos mērījumus	13,8 (13)	5,3	3,6 (13)	3,1	15,7 (13)	8,0	17,6 (13)	11,8
Dažādus veselības veicināšanas pasākumus	*	*	*	*	*	*	9,5 (14)	8,0

Darba aizsardzības pasākums	2006		2010		2013		2018	
	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā	Nozarē **	Vidēji Latvijā
Darbinieku vakcināciju	20,0 (11)	20,8	5,2 (17)	6,2	8,0 (15)	10,8	8,1 (15)	6,9
Darbinieku sporta iespējas	8,1 (15)	15,5	1,4 (14)	8,1	8,8 (14)	14,7	4,0 (16)	12,8

Piezīmes:

* - šāds atbildes variants nebija iekļauts pētījumā;

** - iekavās norādīta dotā darba aizsardzības pasākuma pozīcija/vieta konkrētā gadā

Bāze:

nozarē, 2018.gadā n=64, 2013.gadā n=78, 2010.gadā n=90, 2006.gadā n=100;

visi respondenti, 2018.gadā n=2502, 2013.gadā n=2383, 2010.gadā n=2378, 2006.gadā n=2455

Avots: nodarbināto aptauja

2018.gada aptaujas dati liecina, ka lielākā daļa darba aizsardzības pasākumu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir minēti biežāk nekā vidēji Latvijā, piemēram, ugunsdzēsības līdzekļu iegāde un uzturēšana (79,9%, vidēji Latvijā – 70,1%), darba apģērba un individuālās aizsardzības līdzekļu nodrošināšana (77,3%, vidēji Latvijā – 56,6%), drošības zīmju izvietošana (69,7%, vidēji Latvijā – 59,3%). Salīdzinot iegūtos rezultātus dinamikā, 2018.gada rezultāti parāda, ka biežāk nekā 2013.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē darba vietās tiek nodrošināts, piemēram, ugunsdzēsības līdzekļu iegāde un uzturēšana (2018.gadā – 79,9%, 2013.gadā – 67,0%), darba apģērba un individuālās aizsardzības līdzekļu nodrošināšana (2018.gadā – 77,3%, 2013.gadā – 72,2%), drošības zīmju izvietošana (2018.gadā – 69,7%, 2013.gadā – 48,9%), pirmās palīdzības aptieciņu iegāde (2018.gadā – 66,4%, 2013.gadā – 63,0%), veselības apdrošināšanas polises (2018.gadā – 43,3%, 2013.gadā – 27,9%), darba vides riska faktora novērtēšana (2018.gadā – 27,3%, 2013.gadā – 23,4%).

Aptaujas laikā nodarbinātajiem tika uzdots jautājums, vai viņiem strādājot ir nepieciešams lietot individuālās aizsardzības līdzekļus (piemēram, austiņas, cimds, aizsargķiveri, respiratoru, u.tml.). 2018.gadā mazāk respondentu nekā 2013.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos ir atzinuši, ka viņiem ir nepieciešams lietot individuālās aizsardzības līdzekļus:

- 2018.gadā – 63,1% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 44,8% nodarbināto);
- 2013.gadā – 77,2% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 51,2% nodarbināto);
- 2010.gadā – 56,3% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 42,6% nodarbināto);
- 2006.gadā – 59,2% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 46,0% nodarbināto).

Samazinājies arī to respondentu īpatsvars 2018.gadā, kuriem individuālās aizsardzības līdzekļi jālieto un kas minējuši, ka darba devēji viņus ar minētajiem līdzekļiem ir nodrošinājuši pilnībā:

- 2018.gadā – 90,6% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 87,7% nodarbināto);
- 2013.gadā – 96,5% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 85,2% nodarbināto);
- 2010.gadā – 77,4% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 79,4% nodarbināto);
- 2006.gadā – 84,9% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 82,8% nodarbināto).

Savukārt 2018.gadā palielinājies to respondentu – nodarbināto īpatsvars, kas atbildējuši, ka individuālās aizsardzības līdzekļi tiek nodrošināti daļēji:

- 2018.gadā – 9,4% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 9,1% nodarbināto);
- 2013.gadā – 3,5% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 9,7% nodarbināto);
- 2010.gadā – 15,4% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 13,2% nodarbināto);
- 2006.gadā – 5,1% no nodarbinātajiem (vidēji Latvijā – 11,8% nodarbināto).

Kā pozitīvā iezīme 2018.gadā vērtējama, ka vienmēr individuālos aizsardzības līdzekļus pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos lieto vairāk nodarbināto, salīdzinot ar iepriekšējo aptauju rezultātiem:

- 2018.gadā: vienmēr lietoja – 88,4%, dažreiz lietoja – 9,5%;
- 2013.gadā: vienmēr lietoja – 84,6%, dažreiz lietoja – 13,7%;
- 2010.gadā: vienmēr lietoja – 82,3%, dažreiz lietoja – 17,7%;
- 2006.gadā: vienmēr lietoja – 83,2%.

2018.gada pētījuma rezultāti liecina, ka no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos nodarbinātajiem tikai viens respondents atzīmējis, ka individuālās aizsardzības līdzekļus neizmantoja (2018.gadā – 2,1%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 0,0%). Gandrīz puse no respondentiem – nodarbinātajiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos, kas atzīmēja, ka tikai dažreiz izmanto individuālās aizsardzības līdzekļus vai neizmanto tos vispār, pamatoja savu izvēli sakot, ka tie traucē strādāt, ir neērti vai spiež (2018.gadā – 43,7%, 2013.gadā – 62,7%, 2010.gadā – 11,3%, 2006.gadā – 69,9%). Kopumā situācija ar individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2018.gadā ir nedaudz pasliktinājusies, salīdzinot ar 2013.gada pētījuma rezultātiem. Tomēr no visiem aptaujātajiem respondentiem šajā nozarē tikai viens nodarbinātais atzina, ka nelieto individuālās aizsardzības līdzekļus.

Darba vides objektīvo mērījumu rezultātu apkopojums pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos

Rīgas Stradiņa universitātes aģentūras Darba drošības un vides veselības institūta (turpmāk – RSU DDVVI) Higiēnas un arodslimību laboratorija pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir veikusi 4351 mērījumu, no kuriem visvairāk ir mērīts apgaisojums – 24% (n=1055), troksnis – 22% (n=942), mikroklimata rādītāji (gaisa relatīvais mitrums – 16% (n=711), gaisa temperatūra – 16% (n=716), gaisa kustības ātrums – 16% (n=697)), bet salīdzinoši mazāk mērīti tādi riska faktori kā papīra putekļi – 0% (n=1), abrazīvie putekļi – 0% (n=1) un mangāns – 0% (n=1) (7. tabula). Jāņem vērā, ka mērījumu īpatsvaru ir ietekmējuši mērījumi, kas veikti uzņēmumos, kuri 2009.–2011.gadā ir saņēmuši *De minimis* atbalstu Eiropas Savienības struktūrfondu projekta „Darba attiecību un darba drošības normatīvo aktu praktiska piemērošana nozarēs un uzņēmumos” (Nr. 1DP/1.3.1.3.2./08/IPIA/NVA/002) 2.2.aktivitātes „*De minimis* atbalsta piešķiršana” ietvaros, kad uzņēmumiem bija iespēja saņemt bezmaksas darba vides novērtēšanu, kas iekļāva arī fizikālo faktoru mērījumus. Tāpat jānorāda, ka iepriekšējo gadu tematiskajos pielikumos nebija pievienota informācija par organisko šķīdinātāju mērījumiem, tādēļ šādu mērījumu skaits laika periodā no 1997. līdz 2012.gadam varētu būt lielāks, ietekmējot mērījumu procentuālo sadalījumu pa gadiem.

7. tabula. Darba vides riska faktoru mērījumu kopējais skaits pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, 1997.-2016.g.

Darba vietā novērtētie faktori	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā
Apgaisojums	-	-	-	-	45	17	20	6	13	159	112	229	197	174	2	51	29	1	-	1055
	-	-	-	-	70%	18%	21%	9%	34%	51%	42%	46%	13%	21%	5%	26%	24%	3%	-	24%
Visa ķermeņa vibrācija	-	-	-	-	-	-	-	3	-	5	5	38	42	31	6	-	5	1	3	139
	-	-	-	-	-	-	-	4%	-	2%	2%	8%	3%	4%	14%	-	4%	3%	14%	3%
Miltu putekļi	5	-	5	-	-	1	2	4	-	10	12	-	3	1	6	5	-	5	5	64
	9%	-	10%	-	-	1%	2%	6%	-	3%	5%	-	0%	0%	14%	3%	-	16%	24%	1%
Kokvilnas, vilnas, u.tml. putekļi	-	1	5	-	-	1	-	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	15
	-	100%	10%	-	-	1%	-	1%	-	-	-	-	0%	-	-	-	-	-	-	0%
Gaisa relatīvais mitrums	8	-	11	3	5	16	20	11	2	30	29	50	325	147	4	43	6	1	-	711
	14%	-	21%	19%	8%	17%	21%	16%	5%	10%	11%	10%	21%	17%	9%	22%	5%	3%	-	16%
Gaisa temperatūra	15	-	11	3	5	16	19	11	1	30	29	50	325	147	4	43	6	1	-	716
	27%	-	21%	19%	8%	17%	20%	16%	3%	10%	11%	10%	21%	17%	9%	22%	5%	3%	-	16%
Gaisa kustības ātrums	6	-	11	3	5	16	20	11	3	23	26	47	325	147	4	43	6	1	-	697
	11%	-	21%	19%	8%	17%	21%	16%	8%	7%	10%	9%	21%	17%	9%	22%	5%	3%	-	16%
Troksnis	22	-	9	7	4	25	13	20	19	55	53	83	322	194	17	11	60	22	6	942

	39%	-	17%	44%	6%	27%	14%	30%	50%	18%	20%	17%	21%	23%	40%	6%	50%	69%	29%	22%
Organiskie šķīdinātāji	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	-	7	14
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1%	5%	-	33%	0%
Papīra putekļi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1%	-	-	0%
Abrazīvie putekļi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1%	-	-	0%
Mangāns	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1%	-	-	-	0%
Kopā	56	1	52	16	64	92	94	67	38	312	266	497	1 546	841	43	198	120	32	21	4 356

Piezīmes: “-” šādi mērījumi attiecīgajā gadā netika veikti

Avots: Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra Darba drošības un vides veselības institūts

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē kopumā no 4351 novērtētām darba vietām/procesiem vairāk nekā pusē gadījumu – 2247 jeb 52% – darba vides riska faktori neatbilst pieļaujamām vai rekomendējamām normām. Analizējot pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē veikto mērījumu rezultātus, redzams, ka visvairāk arāda ekspozīcijas robežvērtībām (turpmāk – AER) vai rekomendējamiem lielumiem neatbilst: apgaismojums – 73% (n=768), mikroklimata rādītāji (gaisa relatīvais mitrums – 28% (n=196), gaisa temperatūra – 58% (n=414), gaisa kustības ātrums – 71% (n=492)), organiskie šķīdinātāji – 57% (n=8), troksnis – 33% (n=311), miltu putekļi – 28% (n=18), kokvilnas putekļi – 33% (n=5) un visa ķermeņa vibrācija – 15% (n=21) (8. tabula).

8. tabula. Darba vides riska faktoru mērījumu skaits pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, kas neatbilst arāda ekspozīcijas robežvērtībām vai rekomendējamiem lielumiem, 1998.-2016.g.

Darba vietā novērtētie faktori	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā
Apgaismojums	-	-	-	-	31	12	10	3	6	157	108	217	80	104	2	23	14	1	-	768
	-	-	-	-	69%	71%	50%	50%	46%	99%	96%	95%	41%	60%	100%	45%	48%	100%	-	73%
Visa ķermeņa vibrācija	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	3	5	4	2	0	-	2	0	0	21
	-	-	-	-	-	-	-	67%	-	60%	60%	13%	10%	6%	0%	-	40%	0%	0%	15%
Miltu putekļi	1	-	0	-	-	0	1	1	-	6	5	-	0	0	2	1	-	0	1	18
	20%	-	0%	-	-	0%	50%	25%	-	60%	42%	-	0%	0%	33%	20%	-	0%	20%	28%
Kokvilnas, vilnas, u.tml. putekļi	-	1	1	-	-	0	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	5
	-	100%	20%	-	-	0%	-	100%	-	-	-	-	29%	-	-	-	-	-	-	33%
	6	-	2	1	4	8	15	11	2	20	27	25	59	15	1	0	0	0	-	196

Darba vietā novērtētie faktori	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kopā
Gaisa relatīvais mitrums	75%	-	18%	33%	80%	50%	75%	100%	100%	67%	93%	50%	18%	10%	25%	0%	0%	0%	-	28%
Gaisa temperatūra	10	-	8	-	1	7	11	9	0	18	14	30	209	89	1	6	1	0	-	414
	67%	-	73%	0%	20%	44%	58%	82%	0%	60%	48%	60%	64%	61%	25%	14%	17%	0%	-	58%
Gaisa kustības ātrums	4	-	8	2	2	12	13	11	3	12	19	38	258	107	3	0	0	0	-	492
	67%	-	73%	67%	40%	75%	65%	100%	100%	52%	73%	81%	79%	73%	75%	0%	0%	0%	-	71%
Troksnis	22	-	9	7	4	7	2	7	2	15	22	19	102	46	17	1	23	6	0	311
	100%	-	100%	100%	100%	28%	15%	35%	11%	27%	42%	23%	32%	24%	100%	9%	38%	27%	0%	33%
Organiskie šķīdinātāji	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	6	-	2	8
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0%	100%	-	29%	57%
Papīra putekļi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100%	-	-	100%
Abrazīvie putekļi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100%	-	-	100%
Mangāns	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100%	-	-	-	100%
Kopā	43	1	28	10	42	46	52	45	13	231	198	334	714	363	26	43	50	7	1	2 247
	77%	100%	54%	63%	66%	50%	55%	67%	34%	74%	74%	67%	46%	43%	60%	22%	39%	22%	6%	52%

Piezīmes: “-” šādi mērījumi attiecīgajā gadā netika veikti

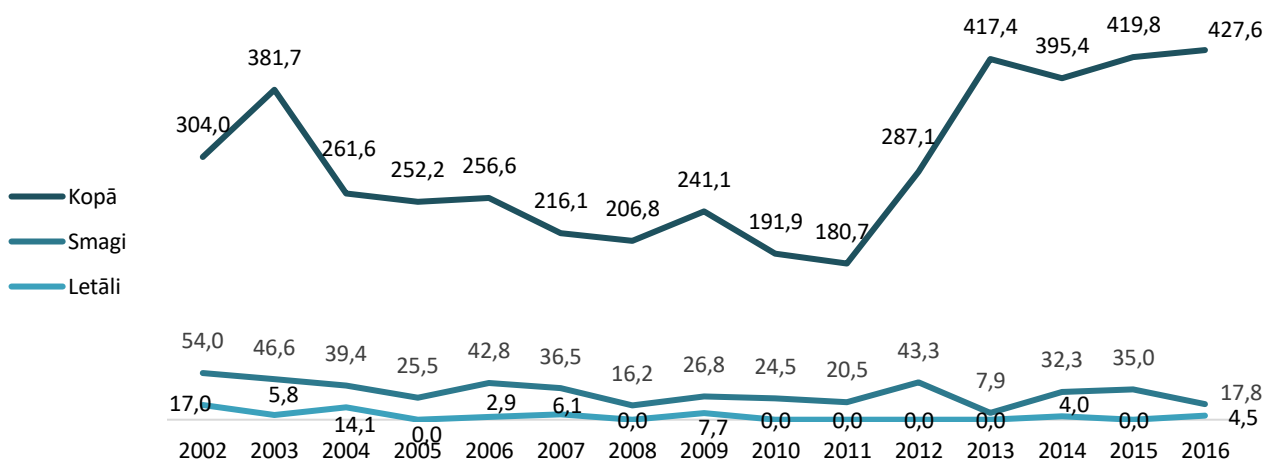
Avots: Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra Darba drošības un vides veselības institūts

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē pēdējos piecos gados no darba vidē esošiem fizikāliem riska faktoriem procentuāli visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilst: apgaismojums, troksnis, gaisa kustības ātrums, miltu putekļi, gaisa temperatūra u.c. (8. tabula).

Nelaiemes gadījumu darbā analīze pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē

NG analīzē apkopoti dati par laika posmu no 2002.-2016.gadam. 1. attēlā redzams NG skaits uz 100 000 aizņemto darba vietu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos. Ņemot vērā, ka Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP) veic pārrēķinus pēc 2011.gadā veiktās tautas skaitīšanas, un nav iespējams iegūt visus nepieciešamos datus par nodarbinātības līmeni pēc saimnieciskās darbības veidiem, nodarbināto iedzīvotāju skaits 2010.-2016.gadā visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs noteikts pēc aizņemto darba vietu skaita (pēc definīcijas – algota darba vieta, kurā nodarbinātais ir pieņemts darbā).

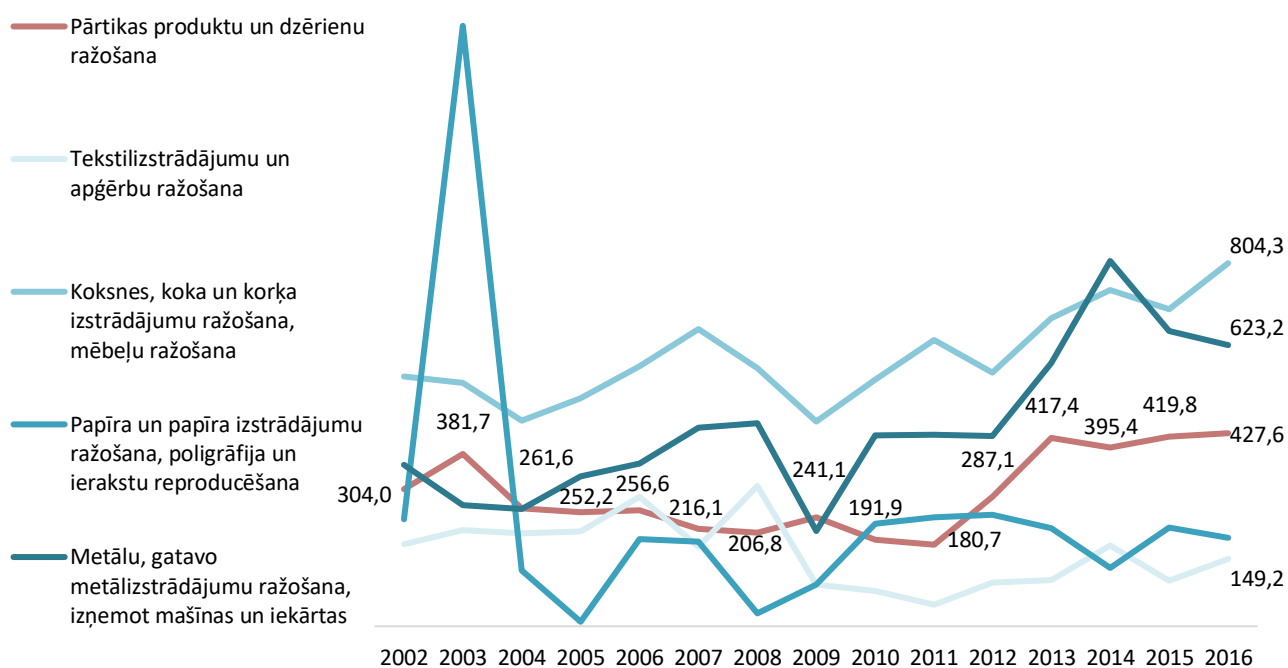
1. attēls. Nelaiemes gadījumu skaits pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē uz 100 000 aizņemto darba vietu pēc smaguma pakāpes, 2002.-2016.g.

Avots: Valsts darba inspekcija, Centrālā statistikas pārvalde

Kopējais NG skaits uz 100 000 aizņemto darba vietu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē pēdējo gadu laikā ir pieaudzis (no minimuma 2011.gadā, kad tas sasniedza 180,7 NG uz 100 000 aizņemto darba vietu, līdz 427,6 NG uz 100 000 aizņemto darba vietu 2016.gadā; 1. attēls). Atšķirīga situācija ir vērojama attiecībā uz smago NG skaitu, kurš pēdējo gadu laikā ir samazinājies – no 43,3 gadījumiem uz 100 000 aizņemto darba vietu 2012.gadā līdz 17,8 gadījumiem uz 100 000 aizņemto darba vietu 2016.gadā (1. attēls). Kopš 2009.gada, kad tika reģistrēti 7,7 letāli NG uz 100 000 aizņemto darba vietu (absolūtos skaitļos tika reģistrēti 2 gadījumi), sekoja 4 gadu periods, kad netika reģistrēts neviens letāls NG, bet pēdējos 3 gados fiksēti atsevišķi gadījumi (pa vienam 2014. un 2016.gadā).

2. attēls. Nelaiemes gadījumu skaits uz 100 000 aizņemto darba vietu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, kā arī atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs, 2002.–2016.g.

Avots: Valsts darba inspekcija, Centrālā statistikas pārvalde

Vērtējot NG darbā visās nozarēs kopumā, kā arī apstrādes rūpniecības apakšnozarēs (2. attēls), redzams, ka pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2016.gadā reģistrētais NG skaits ir trešais augstākais starp apstrādes rūpniecības nozarēm, atpaliekot tikai no koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošanas, mēbeļu ražošanas nozares, kurās 2016.gadā reģistrēti 804,3 NG uz 100 000 aizņemto darba vietu un metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošanas, izņemot mašīnas un iekārtas nozares, kurā 2016.gadā tika reģistrēti 623,2 NG uz 100 000 aizņemto darba vietu (2. attēls). Reģistrēto NG skaita pieaugums pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē kopš 2012.gada varētu būt skaidrojams ar darba devēju informētības un izpratnes uzlabošanu par NG darba vietā un to reģistrēšanu.

Darba devēju aptauja

Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devējiem tika uzdots jautājums, vai viņu uzņēmumā/iestādē pēdējo 3 gadu laikā ir bijis kāds(-i) ar darbu saistīts NG. Atbilstoši darba devēju aptaujas rezultātiem, salīdzinot ar 2013.gada aptaujas datiem, par 2,0 procentpunktiem pieaudzis to pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares darba devēju skaita īpatsvars, kas apgalvo, ka pēdējo 3 gadu laikā ir notikuši NG darbā:

- 2018.gadā – 4,5%;
- 2013.gadā – 2,5%;
- 2010.gadā – 4,6%;
- 2006.gadā – 8,6%.

Salīdzinot ar 2013.gada aptaujas datiem, pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri norāda, ka tika aprēķinātas tiešās izmaksas, kas radušās pēc NG darbā (2018.gadā – 42,4%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 35,0%, 2006.gadā – 65,4%). Tāpat 2018.gadā, salīdzinot ar 2013.gada datiem, ievērojami (par 79 procentpunktiem) palielinājies to respondentu – darba devēju īpatsvars, kas atzīmē, ka par notikušo NG ir paziņots VDI (2018.gadā – 93,0%, 2013.gadā – 14,0%, 2010.gadā – 60,5%, 2006.gadā – 95,8%). Minētie rezultāti liecina, ka visticamāk faktiskais NG skaits nozarē nav būtiski mainījies, tomēr darba devēji par NG ziņo VDI biežāk.

Pētījuma rezultāti liecina, ka 2018.gadā desmitā daļa darba devēju norādījuši, ka NG izraisījusi darba drošības prasību neievērošana gan no nodarbināto puses, gan trūkumi darba organizācijā, kur salīdzinoši 2013.gadā to nebija minējis neviens respondents:

- 2018.gadā – 10,5%;
- 2013.gadā – 0,0% (neviens respondents nepiekrīt apgalvojumam);
- 2010.gadā – 42,2%;
- 2006.gadā – 16,8%.

Darba devēji kā galveno iemeslu notikušam NG min to, ka nodarbinātie neievēroja darba aizsardzības prasības:

- 2018.gadā – 62,6%;
- 2013.gadā – 94,6%;
- 2010.gadā – 55,3%;
- 2006.gadā – 69,6%.

2018.gadā desmitā daļa darba devēji (9,5%) kā iemeslu notikušam NG darba vietā minēja no darba devēja un nodarbinātā neatkarīgus apstākļus. Savukārt trūkumus darba organizācijā (darba devēja neizdarību) minējuši 11,3% un cilvēciskos faktoros (neuzmanība, steiga, nogurums u.tml.) – 19,4% respondentu.

Pēc notikušā NG, lai izslēgtu vai samazinātu iespēju šādiem NG atkārtoties, darba devējiem ir jāveic darba aizsardzības pasākumi. 2018.gada aptauja parādīja, ka vairāki nozīmīgi darba aizsardzības pasākumi šādā situācijā pēc respondentu atbildēm nemaz nav veikti (t. sk. divi pasākumi nav tikuši veikti jau pēc 2013.gada aptaujas datiem):

- pārveidota (uzlabota) darba organizācija: 2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 29,4%, 2006.gadā – 34,2%;
- aprīkojuma nomaiņa vai uzlabošana: 2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 31,5%, 2006.gadā – 48,5%;
- nodrošināti papildu individuālie aizsardzības līdzekļi: 2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 5,4%, 2010.gadā – 39,5%, 2006.gadā – 0,0%.

Atbilstoši 2018.gada aptaujas rezultātiem pēc notikušā NG darba vietā, lai izslēgtu vai samazinātu iespēju NG atkārtoties, darba devēji veikuši šādus darba aizsardzības pasākumus:

- nodarbināto papildu instruktāža, apmācība: 2018.gadā – 91,9%, 2013.gadā – 10,8%, 2010.gadā – 89,8%, 2006.gadā – 69,1%;
- citi pasākumi, piemēram, atkārtots riska novērtējums: 2018.gadā – 8,1%.

2018.gadā ir ievērojami palielinājies to darba devēju īpatsvars, kas apgalvo, ka pēc notikušā NG, lai izslēgtu vai samazinātu iespēju šādiem NG atkārtoties, atbilstoši normatīvo aktu prasībām tika veikta darbinieku papildu instruktāža un apmācība, un šis rādītājs ir arī augstākais dinamiskā pa gadiem. Lielākas uzmanības pievēršana papildu instruktāžām un apmācībām ir skaidrojama ar to, ka 2018.gada aptaujā darba devēji norādīja, ka, viņuprāt, lielākais NG cēlonis ir darba aizsardzības prasību neievērošana no nodarbināto puses. Savukārt citi darba aizsardzības pasākumi pēc notikušā NG netiek veikti, kas uzskatāms par negatīvu tendenci, un norāda uz potenciāli nedrošas darba vides iespējamību pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos.

Bez tam pēc darba devēju aptaujas datiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos 2018.gadā pret 2013.gadu būtiski samazinājies finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu veikšanā, piemēram, finansiālo līdzekļu īpatsvars pirmās palīdzības aptieciņu iegādei samazinājies vairāk nekā divas reizes. Dinamikā pa gadiem ir tendence samazināties arī ieguldījumiem darba apģērba un individuālās aizsardzības līdzekļu nodrošināšanai (3. tabula).

Nodarbināto aptauja

Nodarbinātajiem aptaujas laikā tika uzdots jautājums, vai viņu uzņēmumā/iestādē pēdējo 3 gadu laikā ir bijis kāds ar darbu saistīts NG. Pēc nodarbināto aptaujas datiem, salīdzinot ar 2013.gadu, gandrīz nav mainījies to respondentu īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos, kas ir atzīmējuši, ka šādi NG ir notikuši:

- 2018.gadā – 13,2%;
- 2013.gadā – 13,9%;
- 2010.gadā – 4,3%;
- 2006.gadā – 15,7%.

Pēc nodarbināto domām visbiežāk un biežāk nekā minēts iepriekšējās aptaujās notikuši viegli NG ar vienu cietušo, bet pārējos NG veidus kā notikušus respondenti 2018.gada aptaujā neminēja:

- viegls NG ar vienu cietušo (2018.gadā – 89,8%, 2013.gadā – 80,7%, 2010.gadā – 59,4%, 2006.gadā – 38,1%);
- viegls NG ar vairākiem cietušajiem (2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 28,5%, 2006.gadā – 24,8%);
- smags NG ar vienu cietušo (2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – 13,4%, 2006.gadā – 30,7%);
- gāja bojā kāds darbinieks/darbinieki (2018.gadā – 0,0%, 2013.gadā – 0,0%, 2010.gadā – minējais 1 nodarbinātais, 2006.gadā – 0,0%).

2018.gadā ir palielinājies to respondentu – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos nodarbināto – īpatsvars, kas uzskata, ka visi darbā notikušie NG tika izmeklēti, un šis rādītājs ir augstāks nekā vidēji Latvijā 2018.gadā:

- 2018.gadā – 75,6% (vidēji Latvijā – 68,4%);
- 2013.gadā – 55,6% (vidēji Latvijā – 70,0%);
- 2010.gadā – 59,9% (vidēji Latvijā – 54,3%);
- 2006.gadā – 63,7% (vidēji Latvijā – 59,7%).

Salīdzinot ar iepriekšējo aptauju rezultātiem, ir samazinājies to respondentu īpatsvars, kas apgalvo, ka NG netika izmeklēti:

- 2018.gadā – 11,0%;
- 2013.gadā – 17,4%;
- 2010.gadā – 40,1%;
- 2006.gadā – 23,9%.

Pētījuma rezultāti liecina, ka 2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē samazinājies to nodarbināto īpatsvars, kas minējuši, ka par NG netika ziņots VDI:

- 2018.gadā – 34,0%;
- 2013.gadā – 46,4%;

- 2010.gadā – 41,2%;
- 2006.gadā – 18,4%.

Lai gan samazinājies to NG skaits, par kuriem netiek ziņots VDI, joprojām mazāk nekā puse no nodarbinātajiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē atbildējuši, ka par visiem NG tika ziņots VDI:

- 2018.gadā – 42,4%;
- 2013.gadā – 34,0%;
- 2010.gadā – 41,2%;
- 2006.gadā – 38,3%.

Pozitīvs kāpums ir novērojams pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares statistikā, kura norāda, cik NG tika noformēti kā NG darbā nevis sadzīves NG, un šis rādītājs ir labāks nekā vidēji Latvijā, kas nebija novērojams iepriekšējos pētījumos:

- 2018.gadā – 55,8% (vidēji Latvijā – 48,0%);
- 2013.gadā – 36,7% (vidēji Latvijā – 50,4%);
- 2010.gadā – 41,2% (vidēji Latvijā – 46,8%);
- 2006.gadā – 38,3% (vidēji Latvijā – 45,0%).

Analizējot iepriekšminētos datus, jāņem vērā, ka tas ir respondentu – nodarbināto viedoklis par NG izmeklēšanu un ka nodarbinātie ne vienmēr ir informēti par notikušu NG izmeklēšanu darba vietā, jo sevišķi, ja paši nav bijuši iesaistīti NG.

Nodarbinātajiem tika lūgts novērtēt, kas galvenokārt izraisīja šo (-s) NG. Kā galvenais NG cēlonis 2018.gadā tiek minēts tas, ka nodarbinātie pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē neievēroja darba aizsardzības prasības, kā arī citi cēloņi:

- nodarbinātie neievēroja darba drošības prasības (2018.gadā – 46,1% (vidēji Latvijā – 43,5%), 2013.gadā – 51,6% (vidēji Latvijā – 39,4%), 2010.gadā – 70,5% (vidēji Latvijā – 44,8%), 2006.gadā – 50,2%);
- darba drošības prasību neievērošana no darbinieku puses, gan trūkumi darba organizācijā (2018.gadā – 19,3%, 2013.gadā – 9,7%, 2010.gadā – 9,6%, 2006.gadā – 25,0%);
- trūkumi darba organizācijā (darba devēja neizdarība) (2018.gadā – 20,3%, 2013.gadā – 9,7%, 2010.gadā – 15,7%, 2006.gadā – 0%);
- no darba devēja un darbinieka neatkarīgi apstākļi (2018.gadā – 24,4%, 2013.gadā – 29,0%, 2010.gadā – 2,4%, 2006.gadā – 18,6%).

Dinamikā, salīdzinot ar 2013.gada pētījumu, ir palielinājies, to respondentu īpatsvars, kas atzīmēja, ka cēlonis bija gan darba drošības prasību neievērošana no nodarbināto puses, gan trūkumi darba organizācijā, bet tas nav tik augsts kā 2006.gadā. Palielinājies ir arī to respondentu īpatsvars, kas norādījuši uz trūkumiem darba organizācijā (darba devēja neizdarība), sasniedzot lielāko īpatsvaru, salīdzinot ar iepriekš veiktajiem pētījumiem.

Salīdzinot 2018.gada nodarbināto aptaujas datus ar darba devēju aptauju, redzams, ka sakrīt galvenais NG darba vidē cēlonis - nodarbinātie neievēroja darba drošības prasības, ko minējuši 46,1% nodarbināto un 62,6% darba devēju. Savukārt darba drošības prasību neievērošanu no darbinieku puses, gan trūkumus darba organizācijā, kā iemeslu NG, minējuši 19,3% nodarbināto un tikai 10,5% darba devēju un trūkumus darba organizācijā (darba devēja neizdarību) norādījuši 20,3% nodarbināto un 11,3% darba devēju, kas liecina par nepieciešamību tieši darba devējiem pievērst nopietnu uzmanību darba organizācijas jautājumiem uzņēmumos ar mērķi veidot un uzturēt drošu darba vidi.

Nodarbinātajiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē tika lūgts novērtēt, kādus pasākumus Jūsu darba devējs veica pēc NG darbā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu aptauju datiem, vērojams, ka, lai gan arī 2018.gadā visizplatītākās izmaiņas pēc respondentu domām, kas tiek veiktas pēc negadījuma, ir nodarbināto instruktāža un apmācība, to īpatsvars darba vietās ir samazinājies, salīdzinājumā ar 2013.gadu:

- tika veikta nodarbināto instruktāža un apmācība (2018.gadā – 55,8%, 2013.gadā – 61,3%, 2010.gadā – 18,3%, 2006.gadā – 51,1%);
- tika veikta aprīkojuma nomaiņa vai uzlabošana (2018.gadā – 42,4%, 2013.gadā – 19,4%, 2010.gadā – 0,6%, 2006.gadā – 11,5%);
- tika pārveidota darba organizācija (2018.gadā – 9,7%, 2013.gadā – 9,7%, 2010.gadā – 8,1%, 2006.gadā – 12,0%) – 2018.gadā minēja tikai 1 respondents;
- netika veikti nekādi pasākumi – pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos vērojamas pozitīvas tendences, jo samazinājies respondentu – nodarbināto īpatsvars ar šādu atbildi:
 - 2018.gadā – 24,4% (vidēji Latvijā – 18,0%);
 - 2013.gadā – 29,0% (vidēji Latvijā – 18,2%);
 - 2010.gadā – 38,9% (vidēji Latvijā – 21,8%);
 - 2006.gadā – 25,5% (vidēji Latvijā – 27,2 %).

Pozitīva tendence ir vērojama tajā, ka procentuāli mazāk respondentu nekā iepriekšējos pētījumos atzīmēja, ka netika veikti nekādi pasākumi. Tāpat, pretēji statistikas datus redzamajam notikušo NG skaita pieaugumam, pēc nodarbināto domām, NG darbā īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir samazinājies. Pēc nodarbināto domām arī procentuāli vairāk NG tiek izmeklēti un par tiem ir ziņots VDI. Kā galvenais iemesls notikušajiem NG gan nozarē, gan vidēji Latvijā var tikt pozicionēta paša darbinieku nevēriba pret darba drošības prasībām.

Nodarbināto veselības traucējumi un arodslimības pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē nodarbinātajiem

Nodarbināto aptaujas ietvaros tika uzdots jautājums, vai viņiem ir kādi veselības traucējumi, kuru cēlonis, viņuprāt, ir darba vidē esošie kaitīgie faktori (9. tabula).

9. tabula. Nodarbināto īpatsvars, kuri apgalvo, ka viņiem ir veselības traucējumi, kuru cēlonis, viņuprāt, ir darba vidē esošie kaitīgie faktori, %

Nozare	2018
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	9,0
Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana	20,5
Veselība un sociālā aprūpe	17,4
Transports un uzglabāšana	17,4
Lauksaimniecība un mežsaimniecība	16,6
Būvniecība	15,3
Tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošana	12,1
Papīra un papīra izstrādājumu ražošana, poligrāfija un ierakstu reproducēšana	11,7
Izglītība	11,4

Nozare	2018
Metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	4,3
Vidēji Latvijā	12,7

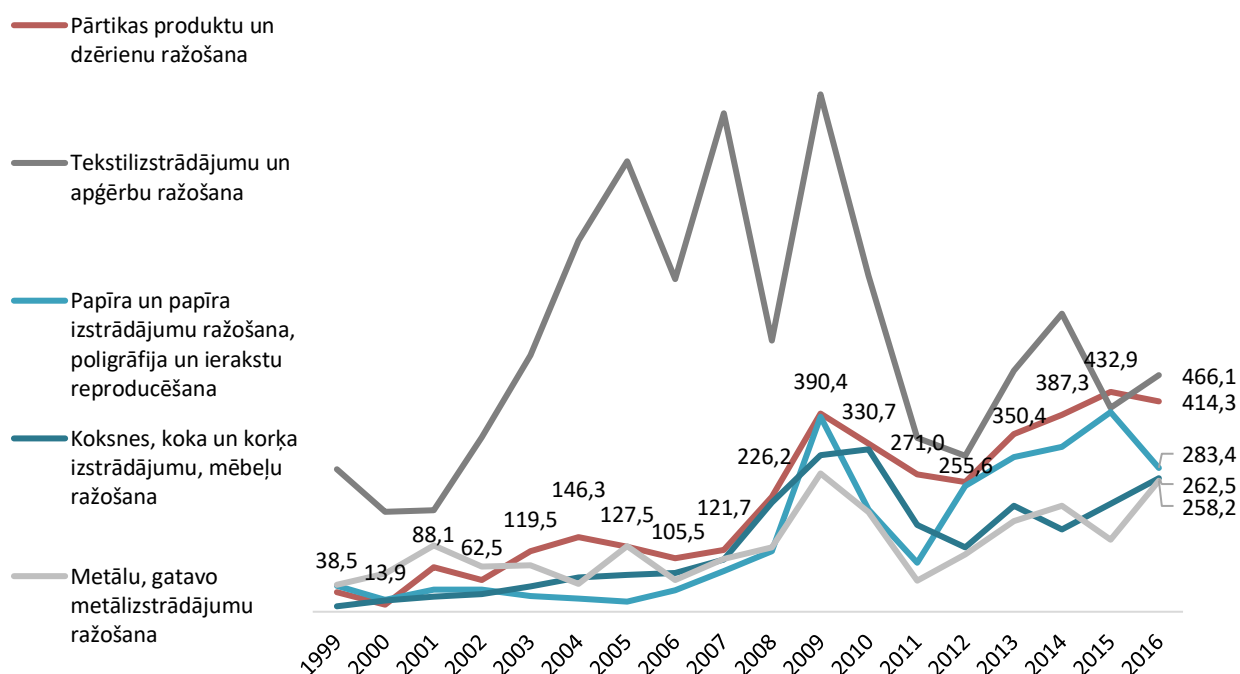
Piezīme: tabulā iekļautas nozares, par kurām veidoti tematiskie pielikumi.

Bāze: nozarē n=64, visi respondenti n=2502

Avots: nodarbināto aptauja

2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē nodarbinātie retāk nekā vidēji Latvijā atbildēja, ka viņiem ir darba vidē esošo kaitīgo faktoru izraisīti veselības traucējumi – nozarē 9,0%, vidēji Latvijā 12,7%. Vēl retāk šādu atbildi sniedza tikai nodarbinātie no metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošanas nozares. Šādus salīdzinoši zemu rādītājus pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē var skaidrot ar to, ka daļa nozarē nodarbināto, iespējams, veselības problēmu dēļ maina nodarbošanos, pametot nozari (9. tabula).

3. attēls. Pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits dinamikā (uz 100 000 aizņemto darba viet) pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē salīdzinājumā ar apstrādes rūpniecības apakšnozarēm, 1997.-2016.g.

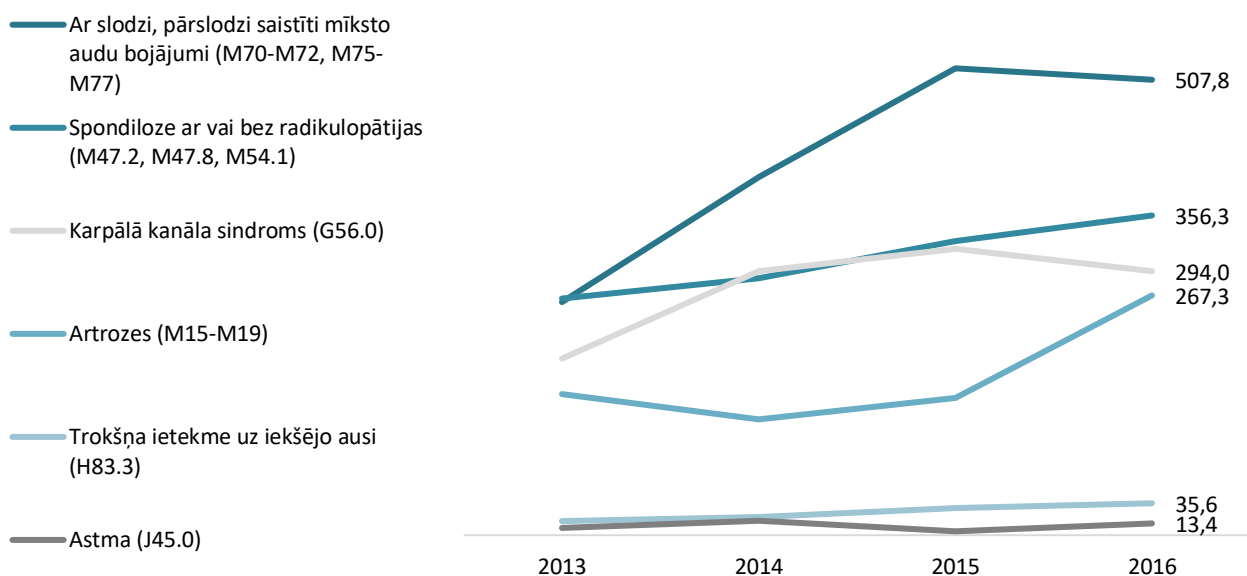
Avots: Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centrs

Līdzīgi kā citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē bija vērojams straujš pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaita pieaugums ekonomiskās krīzes laikā. Trīs gadu laikā no 2006. līdz 2009.gadam pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits palielinājās 3,7 reizes. Arī turpmākajos gados līdz pat 2016.gadam pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku skaits bijis ievērojami augstāks nekā lielā daļā apstrādes rūpniecības apakšnozaru. Salīdzinot ar citām apstrādes rūpniecības apakšnozarēm, 2016.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē bija otrs augstākais arodslimnieku skaits (414,3 arodslimības uz 100 000 aizņemto darba vietu) (3. attēls).

Katram pirmreizēji reģistrētam arodslimniekam pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē vidēji diagnosticē apmēram četras arodslimības (2016.gadā – nozarē: 4,0 arodslimības uz arodslimnieku; vidēji Latvijā: 3,8 arodslimības uz arodslimnieku), tādēļ reģistrēto arodslimību skaits pārsniedz arodslimnieku skaitu 4 reizes, kas ir vairāk nekā vidēji Latvijā.

Tā kā daļa arodslimību datu iepriekšējos pētījumos tika grupēti nedaudz atšķirīgi, šajā pielikumā arodslimību analīzē padziļināti apskatīts laika periods no 2013. līdz 2016.gadam (4. attēls, 10. tabula).

4. attēls. Biežāko arodslimību skaita dinamika pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē (uz 100 000 aizņemto darba vietu), 2013.-2016.g.

Avots: Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centrs

10. tabula. Biežāko arodslimību skaita dinamika pārtikas produktu un dzērienu ražošanā (uz 100 000 aizņemto darba vietu), 2013.-2016.g.

	Ar slodzi, pārslodzi saistīti mīksto audu bojājumi (M70-M72, M75-M77)	Spondilozē ar vai bez radikulopātijas (M47.2, M47.8, M54.1)	Karpālā kanāla sindroms (G56.0)	Artrozes (M15-M19)	Trokšņa ietekme uz iekšējo ausi (H83.3)	Astma (J45.0)
2013	259,9	263,8	196,9	157,5	15,7	7,9
2014	399,4	286,5	294,5	129,1	20,2	16,1
2015	520,4	328,0	319,2	153,0	30,6	4,4
2016	507,8	356,3	294,0	267,3	35,6	13,4

Avots: Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centrs

Visstraujākais reģistrēto arodslimību skaita pieaugums nozarē vērojams ar slodzi, pārslodzi un spiedienu saistīto mīksto audu bojājumu arodslimību grupā. Šādu arodslimību skaits no 2013. līdz 2015.gadam palielinājās apmēram 2 reizes, un kopš 2014.gada tā ir biežāk sastopamā arodslimību grupa nozarē. Tāpat nozarē bieži reģistrētas tādas arodslimības kā spondilozē ar vai bez radikulopātijas, karpālā kanāla sindroms un artrozes (4. attēls, 10. tabula). Tiek uzskatīts, ka lielākā daļa no diagnosticētajām balsta un kustību aparāta arodslimībām ir fiziskās pārslodzes izraisītas (ergonomisko risku izraisītas). Turklāt šādas arodslimības veido vairāk kā pusi no visiem pirmreizēji reģistrēto arodslimību gadījumiem valstī. Fiziskā pārslodze kā kaitīgais darba vides faktors pēdējos gados tikusi konstatēta aptuveni 95% arodslimnieku Latvijā (plašāk tematiskajā pielikumā "Arodslimības").

Aplūkojot aptauju datus, ergonomiskie riska faktori ir arī vieni no pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares respondentu biežāk pieminētajiem darba vides riska faktoriem. 2018.gadā nozares darba devēji un nodarbinātie kā nozīmīgus ir atzīmējuši tādus ergonomiskos darba vides riska faktoros kā darbs piespiedu pozā, vienvēidīgas kustības (piemēram, plaukstas locītavā vai plecos), smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana un vibrācijas, kuras rada gan rokas instrumenti, gan transportlīdzekļi (2. tabula, 4. tabula). Jāpiemin arī tas, ka 2018.gadā trešā daļa nozares darba devēju (33,7%) apliecināja, ka iepriekšējā gada laikā investējuši darba vietu ergonomikas uzlabošanā, kas ir nedaudz vairāk kā vidēji Latvijā (32,7%) (3. tabula). Ņemot vērā strauji pieaugošo balsta un kustību aparāta arodslimību skaitu nozarē, darba devējiem jāturpina uzlabot darba vietu ergonomika pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, piemēram, jānodrošina nodarbinātā augumam pielāgojamus darba galdus un krēslus, jāuzlabo apgaismojums, jāinformē nodarbinātie par atslodzes vingrinājumiem un smaguma celšanas pamatprincipiem, jānodrošina regulāras atslodzes pauzes, jāorganizē regulāras obligātās veselības pārbaudes, kā arī jānodrošina ar nepieciešamajiem individuālās aizsardzības līdzekļiem (ilgstošam darbam piemēroti apavi, slodzi samazinoši paklāji u.tml.) [4].

No pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē izplatītākajām arodslimībām visretāk reģistrētas trokšņa ietekmes izraisītas arodslimības un astma. Nozarē reģistrēto astmas gadījumu skaits pa gadiem ir bijis mainīgs, bet kopš 2013.gada pieaudzis trokšņa ietekmes izraisīto arodslimību skaits (4. attēls, 10. tabula). Lai mazinātu šādu arodslimību izraisīto riska faktoru ietekmi darba vidē, nozares darba devējiem ir jāveic tehniski (telpu sienu apdare ar troksni slāpējošu materiālu, ventilācijas sistēmas uzlabošana telpās u.tml.) un organizatoriski darba aizsardzības pasākumi (regulāru atpūtas paužu nodrošināšana klusākās telpās, nodarbināto informēšana par trokšņa un ķīmisko riska faktoru ietekmi darba vidē), kā arī jānodrošina nepieciešamie individuālās aizsardzības līdzekļi (dzirdes aizsarglīdzekļi, cimdi, respiratori u.tml.) [4].

Izplatītāko arodslimību biežuma sadalījumu uz 100 000 nodarbināto laika posmā no 1996. līdz 2012.gadam skatīt tabulā zemāk (11. tabula).

11. tabula. Izplatītāko arodslimību biežuma struktūra pārtikas produktu un dzērienu ražošanā pa gadiem (uz 100 000 nodarbināto)

Gads	Arodslimība					
	Spondilozes ar vai bez radikulopātijas (M47.2+M42.1)	Karpālā kanāla sindroms (G56.0)	Primāra abpusēja plaukstas pamata un īkšķa locītavu artroze (M18.0)	Ar slodzi, pārslodzi un spiedienu saistīti mīksto audu bojājumi (M70-M72, M75-M79)	Trokšņa ietekme uz iekšējo ausi (H83.3)	Astma (J45)
1998	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	2,8
1999	5,5	5,5	0,0	0,0	0,0	11,0
2000	8,4	5,6	0,0	0,0	0,0	2,8
2001	57,8	35,8	0,0	5,5	0,0	13,8
2002	45,5	11,4	0,0	5,7	0,0	5,7
2003	81,6	67,0	0,0	5,8	0,0	11,7
2004	126,6	81,6	61,9	16,9	5,6	0,0
2005	99,2	87,8	45,3	22,7	17,0	0,0
2006	68,4	68,4	17,1	14,3	8,6	0,0
2007	45,7	57,8	24,3	9,1	12,2	6,1
2008	87,2	109,8	19,4	38,8	16,2	0,0
2009	122,5	210,5	45,9	95,7	49,8	26,8

Gads	Arodslimība					
	Spondilozē ar vai bez radikulopātijas (M47.2+M42.1)	Karpālā kanāla sindroms (G56.0)	Primāra abpusēja plaukstas pamata un īkšķa locītavu artroze (M18.0)	Ar slodzi, pārslodzi un spiedienu saistīti mīksto audu bojājumi (M70-M72, M75-M79)	Trokšņa ietekme uz iekšējo ausi (H83.3)	Astma (J45)
2010	118,4	191,9	93,9	159,2	53,1	4,1
2011	90,3	180,7	53,4	184,8	37,0	12,3
2012	35,4	196,6	23,6	188,8	23,6	3,9

Avots: Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centrs

Arī šajā periodā ievērojami palielinājās ergonomisku riska faktoru izraisītu arodslimību skaits, īpaši karpālā kanāla sindroma un ar slodzi, pārslodzi saistītu mīksto audu bojājumu reģistrēto gadījumu skaits. Liels arodslimību skaita pieaugums bija vērojams ekonomiskās lejupslīdes laikā (11. tabula). Augstie arodslimību rādītāji šajā periodā saistāmi gan ar nodarbināto vēlmi iegūt finansiālu atbalstu, gan ar nozarei specifiskajiem riska faktoriem – kā jau iepriekš tika minēts, nozarē nodarbinātie darba vietās tiek pakļauti lielai fiziskai slodzei uz cilvēka balsta un kustību orgānu sistēmu.

Secinājumi

1. Atbilstoši 2018.gada aptauju datiem pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē vērojamas pozitīvas tendences attiecībā uz darba aizsardzības organizāciju uzņēmumā, piemēram, salīdzinot ar 2013.gadu, pieaudzis veikto darba vides riska novērtējumu īpatsvars un nozarē nodarbinātie darba aizsardzības prasību ievērošanu uzņēmumos novērtējuši labāk nekā iepriekšējos pētījumos. Tāpat, salīdzinot ar 2013.gadu, nedaudz palielinājies to uzņēmumu īpatsvars, kuros ir vairāki darba aizsardzības speciālisti/izveidota darba aizsardzības daļa, un 2018.gadā dinamiskā zemākos rādītājus sasniedzis darba devēju īpatsvars, kuri pilda darba aizsardzības speciālista pienākumus, bet nav ieguvuši atbilstošu izglītību. Lai gan vērojami uzlabojumi, darba vides iekšējā uzraudzība daudzos nozares uzņēmumos vēl joprojām neatbilst normatīvo aktu prasībām, jo:
 - 2018.gadā nozares darba devēju vērtējums par darba vides atbilstību DAL prasībām ir zemāks nekā vidējais darba devēju vērtējums valstī, kas norāda uz to, ka nozares darba devējiem ir mazāka pārliecība par to, ka darba aizsardzības prasības viņu uzņēmumos tiek ievērotas;
 - 2018.gadā 4,2% darba devēju ir minējuši, ka viņu uzņēmumā nav darba aizsardzības speciālistu, piesaistītu kompetento institūciju vai kompetento speciālistu, kas ir augstākais rādītājs dinamiskā;
 - pieaudzis uzņēmumu īpatsvars, kuri piesaistījuši kompetentus speciālistus darba aizsardzībā, un aptuveni ceturtajā daļā no šiem uzņēmumiem šāda speciālista izvēle ir neatbilstoša – tajos ir vairāk nekā 5 nodarbinātie (pamatā 6-10 nodarbinātie);
 - nozarē samazinājies uzņēmuma iekšienē norīkoto DAS īpatsvars (kas nav pats darba devējs);
 - nodarbinātie 1/4 daļā nozares uzņēmumu pēc darba devēju domām nav pakļauti kaitīgiem darba vides riska faktoriem (lielākā daļa šo uzņēmēju ir no uzņēmumiem, kuros strādā 2-5 nodarbinātie, kā arī no uzņēmumiem ar 1 nodarbināto) - jāsecina, ka daļa nozares darba devēju darba vides riskus izvērtē formāli un nepietiekami, un iespējams arī, ka daļai darba devēju nav izpratnes, kas ir darba vides riski, un kā tie ietekmē nodarbinātos;
 - uzņēmumu īpatsvars, kuros ir veikts darba vides riska novērtējums un sastādīts preventīvais (profilaktiskais) plāns darba vides uzlabošanai un risku samazināšanai, ir nedaudz lielāks nekā vidējais rādītājs Latvijā, tomēr būtiski zemāks kā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2013.gadā un 2010.gadā, kā arī būtiski samazinājusies nodarbināto iesaistīšanās darba vides riska novērtēšanā (par 22 procentpunktiem pret 2013.gadu);
 - 2018.gadā vērojama finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvara samazināšanās darba aizsardzības pasākumu veikšanai pret 2013.gadu un 2010.gadu (piemēram, nodarbināto instruktāžām un speciālās apmācības veikšanai ieguldījumus veikuši gandrīz 3 reizes mazāk darba devēju, darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācībai – 6 reizes mazāk pret 2013.gadu).
2. Atbilstoši gan darba devēju, gan nodarbināto domām pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos esošo darba vides riska faktoru struktūra atšķiras no darba vides riska faktoru izplatības vidēji Latvijā. 2018.gadā veiktajā aptaujā biežāk nekā vidēji Latvijā darba devēji ir atzīmējuši tādus faktorus kā tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieki uzņēmumā (nozīmīgākais faktors, jautājums pirmo reizi iekļauts 2018.gada aptaujā), ergonomiskos riska faktorus – darbs piespiedu pozā, vienveidīgas kustības, smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana, kā arī summētais darba laiks un citus. Jāatzīmē, ka 2013.gada aptaujā kā svarīgākie ergonomiskie darba vides riska faktori tika minēti vienveidīgas kustības un smagu priekšmetu nešana un pārvietošana, kas 2018.gadā ir attiecīgi tikai 3. un 4. vietā. Tas liecina, ka darba vide pa gadiem dinamiski mainās, kas varētu būt saistīts ar to, ka ir izmainījušās darba metodes, darba apjoms, kā arī, iespējams, pieaugusi izpratne par darba vides riska faktoriem.

3. Darba devēji pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē gandrīz tikpat bieži kā vidēji Latvijā ir atzinuši, ka nekas netraucē veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus. 2018.gadā par 13,1 procentpunktiem ir samazinājies to respondentu – darba devēju – īpatsvars, kas minējuši, ka nekas netraucē veikt nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus. Biežākie kavēkli, kas traucē veikt darba aizsardzības pasākumus uzņēmumos ir laika un līdzekļu trūkums. Dinamikā pret 2013.gadu būtiski (par 17,6 procentpunktiem) pieaudzis laika trūkuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu nodrošināšanai, un jāņem vērā, ka retāk veikti darba aizsardzības pasākumi ilgtermiņā negatīvi ietekmēs nozarē nodarbināto veselību jau tuvākajā nākotnē.
4. 2018.gadā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē novērojama nodarbināto informētības līmeņa pasliktināšanās par darba aizsardzības jautājumiem. Tas varētu būt skaidrojams, ar to, ka pēc darba devēju aptaujas datiem nozares uzņēmumos 2018.gadā pret 2013.gadu būtiski samazinājies finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu veikšanā – nodarbināto instruktāžām un speciālās apmācības veikšanai, kā arī darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācībai. Šīs tendences liecina par to, ka joprojām samērā bieži instruktāža un apmācība uzņēmumos tiek veikta formāli.
5. Kopumā situācija ar individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu pēc nodarbināto domām pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2018.gadā ir nedaudz pasliktinājusies, salīdzinot ar 2013.gada pētījumu rezultātiem. Tomēr lielākā daļa no visiem aptaujātajiem respondentiem šajā nozarē atzina, ka lieto individuālās aizsardzības līdzekļus, kad tas ir nepieciešams, un tikai viens nodarbinātais atzina, ka tos nelieto.
6. Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē kopumā no 4351 novērtētām darba vietām/procesiem vairāk nekā pusē gadījumu – 2247 jeb 52% – darba vides riska faktori neatbilst pieļaujamām vai rekomendējamām normām. Visvairāk AER vai rekomendējamiem lielumiem neatbilst: apgaismojums, mikroklimata rādītāji (gaisa relatīvais mitrums, gaisa temperatūra, gaisa kustības ātrums), organiskie šķīdinātāji, troksnis, miltu putekļi, kokvilnas putekļi un visa ķermeņa vibrācija. Šādi rezultāti liecina, ka nozarē nepietiekami tiek novērtēta mērījumu rezultātu izmantošanas iespēja, lai izvērtētu darba vides situāciju no riska faktoru viedokļa un ieviestu optimālākos darba vides uzlabošanas pasākumus.
7. Kopējais NG skaits uz 100 000 aizņemto darba vietu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē pēdējo gadu laikā ir pieaudzis. Nozarē 2016.gadā reģistrētais NG skaits ir trešais augstākais starp apstrādes rūpniecības nozarēm, atpaliekot tikai no koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošanas, mēbeļu ražošanas nozares un metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošanas, izņemot mašīnas un iekārtas nozares. Rezultāti liecina, ka visticamāk faktiskais NG skaits nozarē dinamikā nav pieaudzis, tomēr notikušie NG tiek reģistrēti atbilstoši normatīvo aktu prasībām (ievērojami – par 79 procentpunktiem – palielinājies darba devēju īpatsvars, kas atzīmējuši, ka par notikušo NG ir paziņots VDI).
8. Salīdzinot ar citām apstrādes rūpniecības apakšnozarēm, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir viens no augstākajiem pirmreizēji reģistrēto arodslimnieku rādītājiem. Turklāt, vienam arodslimniekam nozarē vidēji tiek diagnosticētas vairāk kā 4 arodslimības, kas arī ir vairāk kā arodslimniekiem vidēji Latvijā. Analizējot nozarē biežāk sastopamo arodslimību datus, var secināt, ka augstais arodslimnieku un arodslimību skaits ir galvenokārt saistīts ar ergonomisku darba vides riska faktoru izraisītām arodslimībām. 2018.gadā apmēram trešdaļa darba devēju norādīja (kas ir nedaudz vairāk kā vidēji Latvijā), ka viņi pēdējā gadā ir ieguldījuši līdzekļus darba vietu ergonomikas uzlabošanā, un, ņemot vērā strauji pieaugošo skeleta, muskuļu un saistaudu arodslimību skaitu, nozares darba devējiem būtu jāturpina ieguldīt līdzekļus šādos darba aizsardzības pasākumos.

Ieteikumi un to realizācija

Ieteikumi no pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2009-2010” un to realizācija

Ņemot vērā strauji pieaugošo balsta un kustību sistēmas arodslimību skaitu pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē, ergonomiskajiem darba vides riska faktoriem būtu pievēršama īpaša uzmanība, piemēram, organizēt dažādas informatīvas kampaņas nozares speciālistu vidū. Piemēram, VDI ar savu standu varētu piedalīties tādās nozares izstādēs kā Riga Food, kur bieži pulcētas arī nozares uzņēmumu vadītāji. Papildus tam vēlams izstrādāt informatīvu materiālu par labās prakses piemēriem attiecībā uz dažādiem ergonomiskiem risinājumiem konkrētajā nozarē.

Realizācijas novērtējums „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2012-2013”

Ieteikums daļēji tiek īstenots, īpaši attiecībā uz VDI tematiskajām pārbaudēm, kā arī informatīvu materiālu sagatavošanu. Ņemot vērā NG skaita pieaugumu, šādas aktivitātes noteikti jāturpina.

Realizācijas novērtējums „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2017-2018”

Ieteikums joprojām aktuāls. Nozarei jāturpina pievērst īpašu uzmanību, īstenojot dažāda veida informatīvās aktivitātes (pasākumi, semināri, informācija sociālajos tīklos, bukleti, brošūras, plakāti), kas uzrunātu visu līmeņu nozarē iesaistītos – gan darba devējus, gan darba aizsardzības speciālistus, gan nodarbinātos, lai veicinātu darba vides riska faktoru labāku kontroli, arodslimību un NG novēršanu. Ņemot vērā balsta un kustību sistēmas arodslimību skaitu nozarē, īpaša uzmanība jāpievērš tieši ergonomisko darba vides riska faktoru mazināšanai. Ieteikuma īstenošanai, lai sasniegtu mērķauditoriju, VDI ieteicams iesaistīt darba devēju organizācijas – Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, nozaru asociācijas un biedrības, kā arī Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību, nozaru arodbiedrības.

Tā kā nozarē bieži netiek ievērotas normatīvo aktu prasības, turklāt situācija dinamikā ir pasliktinājusies (piemēram, attiecībā uz darba vides riska novērtēšanu), ieteicams izstrādāt prakses standartu šajā nozarē.

Realizācijas novērtējums „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2012-2013”

Ieteikums ir īstenots.

Pārtikas produktu un dzērienu ražošana noteikti būtu iekļaujama VDI tematisko pārbaužu lokā, īpašu uzmanību pievēršot NG riska faktoriem.

Realizācijas novērtējums „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2012-2013”

Ieteikums ir īstenots.

Realizācijas novērtējums „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2017-2018”

Ieteikums ir īstenots. 2017.gadā veikta tematiskā pārbaude pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos (iepriekšējā tematiskā pārbaude nozarē 2007.gadā). Tematiskās pārbaudes laikā tika veikti 157 apsekojumi nozares uzņēmumos, un pārbaudes rezultāti liecina, ka nozares uzņēmumos ticis konstatēts vislielākais pārkāpumu skaits, salīdzinot ar konstatēto pārkāpumu skaitu citās tematiskajās pārbaudēs (citās nozarēs). Turklāt jāuzsver, ka konstatēto pārkāpumu skaits pēc 10 gadiem nav mazinājies [8].

Ieteikumi no pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2017-2018”

1. Ņemot vērā to, ka pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē ir augsts reģistrēto NG skaits, kā arī to, ka 2018.gadā pret 2013.gadu būtiski samazinājies finansiālo līdzekļu ieguldījuma īpatsvars darba aizsardzības pasākumu veikšanā, nozare noteikti no jauna būtu iekļaujama VDI tematisko pārbaužu lokā, īpašu uzmanību pievēršot NG riska faktoriem, rīcībai, lai novērstu atkārtotus NG darba vietā, nodarbināto instruktāžas un apmācību jautājumiem, lai pārliecinātos, ka tiek nodrošināta droša darba vide pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos.
2. Ieteicams VDI pārbaudēs pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumos pastiprinātu uzmanību pievērst personām, kas veic darba vides riska novērtēšanu, un kāds līgums ar šo personu (fizisku vai juridisku) ir noslēgts. MK 08.02.2005. noteikumi Nr.99 “Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju” nosaka, ka darba devējs drīkst neiesaistīt kompetentu institūciju, ja uzņēmumā nav vairāk par pieciem nodarbinātajiem. Pieaugošs līgumu īpatsvars ar kompetentajiem speciālistiem darba aizsardzībā (2018.gadā par 24,4 procentpunktiem, sasniedzot augstāko rādītāju dinamikā), kuri tiek piesaistīti ārpakalpojumā, tādā par bīstamu atzītā nozarē, kā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozare, ir jāvērtē piesardzīgi, jo iespējams arī, ka darba devēji neizprot atšķirību starp kompetentas institūcijas un kompetenta speciālista piesaisti uzņēmumam MK

noteikumu Nr.99 kontekstā. Pētījuma dati arī liecina, ka 2018.gadā darba vides riska novērtēšanu gandrīz trešdaļā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu ir veikuši kompetentie speciālisti.

3. Ņemot vērā to, ka vairāk kā puse laboratorisko mērījumu nozarē neatbilst AER vai rekomendējamiem lielumiem, būtu nepieciešams sniegt papildu skaidrojumus un apmācības darba devējiem par darba vides uzlabošanu un nepieciešamajiem darba aizsardzības pasākumiem fizikālu un ķīmisku riska faktoru novēršanai. Tāpat VDI sadarbībā ar darba devēju organizācijām (Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, nozaru asociācijām) būtu svarīgi mērķtiecīgi informēt nozares darba devējus par laboratorisko mērījumu veikšanas iespējām, piemēram, projekta “Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros.

Izmantotā literatūra

1. Tematiskais pielikums „Pārtikas produktu un dzērienu ražošana”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2007.gads, 146 lpp.
2. Tematiskais pielikums „Pārtikas produktu un dzērienu ražošana”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2009-2010” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2010.gads, 120 lpp.
3. Tematiskais pielikums „Pārtikas produktu un dzērienu ražošana”. Pētījuma „Darba apstākļi un riski Latvijā, 2012-2013” publikācijas pielikums CD. Rīga, 2013.gads, 141 lpp.

Informatīvie materiāli

4. Brošūra „Darba aizsardzības prasības pārtikas ražošanas nozarē”, Rīga, 2012, 18 lpp., pieejams: http://stradavesels.lv/Uploads/2014/03/31/109_2012_Brosura_partikas_razosana.pdf
5. “Darba aizsardzības prakses standarts pārtikas ražošanas nozarei”, Rīga, 2012, 121 lpp., pieejams: http://stradavesels.lv/Uploads/2014/07/17/119_2012_Prakses_standarts_partika.pdf
6. Riska novērtējuma pamati, pamatinformācija/riska novērtēšana – vispārīgie jautājumi, Rīga, 2007, 31 lpp., pieejams: https://osha.europa.eu/lv/tools-and-publications/publications/promotional_material/rat2007
7. Kontroljautājumu saraksts pārtikas nozares uzņēmumiem par darba aizsardzības jautājumiem un darba vides novērtēšanai, Excel datne, pieejams: <http://stradavesels.lv/materiali/#tools>
8. VDI 2017.gada darbības pārskats, Rīga, 2018, 65 lpp., pieejams: http://www.vdi.gov.lv/files/vdi_darbibas_parskats_2017.pdf
9. Informācija par semināru “Seminārs Rīgā “Darba vides riska faktori pārtikas ražošanas uzņēmumos””, 2018, pieejama: <http://stradavesels.lv/kalendars/event-2841/>

Normatīvie akti

10. Darba aizsardzības likums (redakcijā ar grozījumiem, kas stājās spēkā 28.04.2010.), pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26020>
11. MK 08.02.2005. noteikumi Nr.99 “Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju” (ar grozījumiem, kas stājās spēkā 01.07.2013), pieejami: <https://likumi.lv/doc.php?id=101364>
12. MK 17.09.2002. noteikumi Nr.427 “Uzticības personu ievēlēšanas un darbības kārtība” (ar grozījumiem, kas stājās spēkā 12.09.2009), pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=66827>

Datu bāzes

13. Nozaru klasifikators NACE 2. redakcija (Saimnieciskās darbības statistiskās klasifikācijas kodi), pieejams: <https://nace.lursoft.lv/>